

Doctor honoris causa

Ladislav Tážký

Spisovatel, tvorba a čnost'

Edícia **Doctor honoris causa**

zv. 8

Ladislav Ťažký

Spisovateľ, tvorba a čnosť

Univerzita Konštantína Filozofa

Nitra 2006

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2006

Zostavil Peter Andruška

ISBN 80-8050-939-5

EAN 9788080509392

Pocta slovenskému spisovateľovi

Spoločné slávnostné zasadnutie vedeckých rád Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a fakúlt univerzity, na ktorom udelili čestnú vedeckú hodnosť doctor honoris causa spisovateľovi Ladislavovi Ťažkému, sa uskutočnilo 20. októbra 2005 v aule UKF. Na tomto zasadnutí, ktoré otvorila a viedla prorektorka prof. Eva Tučná, slávnostné laudatio predniesol prof. Andrej Červeňák. Slávnostný akt inaugurácie v zmysle akademických a univerzitných zvyklostí vykonal promótor prof. Karol Felix, prorektor UKF. Pozdravný list prezidenta SR Ivana Gašparoviča prečítal vedúci kancelárie prezidenta Milan Čič. Inauguranta ďalej pozdravili rektor UKF v Nitre prof. Daniel Kluvanec, rektor Jagelovskej univerzity v Krakove prof. Karol Musiol, rektor Šľaskej univerzity v Katoviciach Janusz Janeczek a Dr. h. c. prof. Zdeněk Mathauser z Univerzity Karlovej v Prahe. Slovenský otčenáš, ktorého autorom je Ladislav Ťažký, predniesol herec Juraj Sarvaš.

Vážené slávnostné zhromaždenie,
dámy a páni!

Tóny Staroslovienskeho chorálu v Magne aule Univerzity Konštantína Filozofa zazneli dnes 20. októbra 2005 o 10. hodine na slávu veľkého človeka a statočného muža, vnímajúceho Nitru ako „živý pomník Slovákov a základov slovenskej štátnosti“, milujúceho Nitru, vzdávajúceho úctu Nitre a hradu, ktorý, použivúc jeho slová, ako svieca ochraňuje žirne roviny a pokojný tok rieky dodávajúcej jej úrodným poliam život, ktorý ako predsunutý vojak stráži tajomný, ešte stále nie dostatočne objavený a našej histórii roztvorený Zobor, velebiaceho našich predkov za to, že si vedeli vybrať toto miesto, kraj svojej domoviny, s nadšením a s úprimnou radosťou prijímajúceho počiny ich potomkov – nás, obyvateľov súčasnej Nitry. Nitry nostalgicky nespomínajúcej, ale rozvíjajúcej toto nádherné dedičstvo, budujúcej toto krásne mesto ako modernú mekku najjužnejšieho cípu Slovenska.

Starosloviensky chorál, vážené slávnostné zhromaždenie, v Magne aule zaznel na počesť veľkého človeka, statočného muža, významného slovenského prozaika a publicistu, duchovne hlboko spriazneného so životom našej univerzity, významnej kultúrnej parciality Nitry. Zaznel na počesť Majstra Ladislava Ťažkého.

Majster Ladislav Ťažký, vitajte na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre!

Vaše Magnificencie,
Vaše Honorability,
Vaše Spectability,
Vaša Excelencia,
milí hostia,
vážené dámy a páni!

Z poverenia Jeho Magnificencie rektora Univerzity Konštantína Filozofa pána prof. RNDr. Ing. Daniela Kluvanca, CSc., otváram slávnostné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre rozšírené o Vedeckú radu Fakulty prírodných vied, Vedeckú radu Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva, Vedeckú radu Fakulty stredoeurópskych štúdií, Vedeckú radu Filozofickej fakulty a Vedeckú radu Pedagogickej fakulty.

Slávnostné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity Konštantína filozofa o vedecké rady fakúlt sa koná pri príležitosti udelenia čestného titulu „doktor honoris causa“ autorovi, ktorý „bol a zostal spisovateľom celku, spisovateľom národa a otčiny slovenskej“, ktorého tvorba svojou hlbokou podstatou vyjadruje základné existenciálne a esenciálne podoby slovenského človeka v prelomových chvíľach jeho dejinného a individuálneho života, ktorého tvorba oslovila svojou umeleckou hodnotou a obratnosťou, silou svojho názoru aj čitateľov v Nemecku, Poľsku, Maďarsku, Rumunsku, Česku a Slovinsku. Autorovi, ktorý svoju knihu rozhovorov „Testament svedomia“, napísanú v roku 1996, uviedol mottom: „Každý deň svojím konaním

píšeme testament pre naše deti“, mottom, nám všetkým tu prítomným v Magne aule Univerzity Konštantína Filozofa, bytostne blízkym.

Vážené slávnostné zhromaždenie,
dámy a páni!

Dovoľte mi v tejto sviatočnej a jedinečnej chvíli v Magne aule srdečne privítať:

- Jeho Honorabilitu pána prorektora prof. PhDr. Karola Felixa, CSc., hlavného promotora inauguračného aktu,
- Jeho Honorabilitu pána prorektora prof. RNDr. Jozefa Fulliera, CSc.,
- Jeho Honorabilitu pána prorektora doc. RNDr. Tibora Kmeťá, CSc.,
- Jeho Spektabilitu pána dekana Fakulty prírodných vied UKF prof. RNDr. Libora Vozára, CSc.,
- Jeho Spektabilitu pána dekana Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva UFK prof. PhDr. Petra Ondrejoviča, PhD.,
- Jeho Spektabilitu pána dekana Fakulty stredoeurópskych štúdií UKF prof. RNDr. Bélu Lászlóa, CSc.,
- Jej Spektabilitu pani dekanku Filozofickej fakulty UKF doc. PhDr. Zdenku Gadušovú, CSc.,
- Jej Spektabilitu pani dekanku Pedagogickej fakulty UKF doc. PhDr. Gabrielu Porubskú, CSc.

Naše privítanie patrí aj:

- predsedníčke Akademického senátu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre pani doc. Janke Hečkovej, CSc.,
- predsedovi Správnej rady Univerzity Konštantína Filozofa pánovi Ing. Jánovi Valachovu,
- laudátorovi dnešnej inaugurácie pánovi prof. PhDr. Andrejovi Červeňákovi, DrSc.

V aule Univerzity Konštantína Filozofa na slávnosti, v ktorej bude rezonovať minulosť, nedávna a prežitá, prítomnosť, prežívaná a povznášajúca, vítame:

- Jeho Magnificenciu rektora Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši pána profesora Jána Kurtyho, DrSc.,
- Jeho Honorabilitu prorektora Univerzity svätého Cyrila a Metoda v Trnave pána doc. Dr. Jána Daneka, CSc.,
- Jeho Honorabilitu prorektora Prešovskej univerzity v Prešove pána doc. PhDr. Petra Šturáka, PhD.,
- Jeho Honorabilitu prorektora Trenčianskej univerzity v Trenčíne pána Dr. Ernesta Brosku, PhD.,
- Jeho Honorabilitu prorektora Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre pána prof. Ing. Dušana Húsku, PhD.,
- Jeho Honorabilitu prorektora Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pána prof. PhDr. Pavla Oldalaša, CSc.,

-
- Jeho Honorabilitu prorektora Ekonomickej univerzity v Bratislave pána prof. Ing. Karola Zalaia, CSc.

Na akademickej pôde univerzity, ochrankyne tisícročnej kresťanskej tradície, majúcej korene v diele svätého Cyrila a Metoda, vítame:

- biskupa Nitrianskej diecézy Jeho Excelenciu Monsignora Viliama Judáka,
- Jeho Magnificenciu rektora Kňazského seminára svätého Gorazda v Nitre Monsignora Mariána Šurába.

Na univerzite, ktorá nesie meno autora Proglasu, knihy kníh starých Slovienov, vítame:

- vedúceho kancelárie prezidenta Slovenskej republiky pána Milana Čiča,
- riaditeľa Odboru vysokoškolského vzdelávania Ministerstva školstva Slovenskej republiky pána Petra Plavčana.

Vaše Magnificencie,

Vaše Honorability,

Vaše Spektability,

Vaša Excelencia,

milí hostia,

vážené dámy a páni,

na slávnosti Pravdy, Dobra a Kráasy, Slobody, Tvorby a Lásky, základných to atribútov života Majtra Ladislava Ťažkého, vítame významných predstaviteľov politického, verejného, cirkevného

a kultúrneho života nášho regiónu, našich priateľov, priaznivcov a podporovateľov.

Dôležitosť a vážnosť tejto chvíle, dámy a páni, umocňuje aj prítomnosť členov Správnej rady, akademických senátov, vedeckých rád, Akademického klubu a Fakultnej nemocnice Univerzity Konštantína Filozofa, prítomnosť všetkých vás, vážené kolegyne a kolegovia, vážení administratívni pracovníci a milí študenti, ktorí ste prijali poznanie Jeho Magnificencie rektora Univerzity Konštantína Filozofa na slávnosť udelenia čestného titulu „doctor honoris causa“ nášmu obzvlášť milému hosťovi Majstrovi Ladislavovi Ťažkému.

Vážené slávnostné zhromaždenie,

je tu chvíľa, aby slovo toho najpovolanejšieho otvorilo javisko života Majstra Ladislava Ťažkého. Je tu chvíľa, aby zazneli slová Slovenského otčenáša, ktorý Majster Ladislav Ťažký napísal 12. marca 1998 pri príležitosti udelenia prvého čestného titulu „doctor honoris causa“ Jeho Eminencii Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi.

Prof. PhDr. Eva Tučná, CSc.,
prorektorka

Slovenský otčenáš

alebo

Ako by sa dnes Slováci modlit' mali

Bože, Otče náš, ktorý si vždy medzi nami, v duši každého z nás len vo chvíli slabnúcej viery v Teba, opúšťaš nás, daj nám pokoja, lásky a žičlivosti, aby sme už tu na slovenskej zemi v Tvojej priazni žili, aj keď vieme, že nie sme anjeli. Daj nám, Bože, dobrej vôle, zdravého rozumu a bratského citu, aby sme si neblížili, nesníмали svoje kríže a nekládli ich na plecía svojich blížnych, nezbavovali sa hriechov a nevkladali ich ako neveriaci Tomáš ruky do rán Kristových, do duší svojich bratov, aby sme žili veľkí v pokore a malí v závisťi. Dovoľ nám Pane, platiť za svoj život potom, nie krvou. Zaslúžime si to.

Otče náš, keď už si nám ľuďom, tak ako zvieratám srť a vtákom perie, sfarbil kožu, dal podoby tvárí, pomútil jazyky, rozdelil Zem a jej bohatstvo, buď naším kráľom, spravodlivým Otcem. Všetci sme predsa deti Tvoje, bieli, čierni, červení, žltí. Sme pestrofarebný, cítiaci, mysliaci, hovoriaci a spievajúci kvet, ktorý si Ty stvoril.

Nedel' nás, Otče, na Ábelov a Kainov, Adamových synov. Všetkým rovným dielom daj chleba, slobody, cti, slávy a ovlaž nás vodou z neba, nech neblčí nafta v púšti, ale láska v srdci, zem nech nepije ľudskú krv, nech nehoria lesy, neplačú zruinované mestá, spopolnené dediny, nech neblúdi Zem v tme a nekonečne bez ľudí, nech nepuká smädná roľa, ale chráň nás od potopy. A zbav nás Judášov. O to prosíme Ťa, Bože.

Daj nám sily, ó, Bože! Nech človek človekovi viac neublíži, nech ľudia čujú Tvoj hlas: Milujte sa a množte sa! Celý svet je predsa váš, pre vás som ho stvoril.

Bože! Otče náš! Slovensko, dieťa Tvoje najmladšie chce byť aj najmilšie, dieťa v dávnych vekoch zrodené, lež v pazúroch dravého turula zakliate, cudzím kráľom slúžiace. Ty vieš, Bože, čo sa na neho opäť chytá. Jedni ukrižovať ho chcú, ako Ježiša Krista, rozdeliť si jeho rúcho, druhí ako bratia Jozefa predat' faraónom za sluhu do Egypta.

Dovoľ nám, Bože, doma žiť, samým sebe šafárom byť, bez faraónov a fanfarónov, skladať účty len Tebe, lež pod svojim menom. Miluj, Otče, Jozefa, tak ako on Teba. Zbav nás falošných prorokov. Aj nám zošli Mojžiša. Nech rozbije zlaté teľa, vráti nám desatoro i vieru v Teba a ochráni celistvosť národného tela.

Bože! Vyžeň diabla z človeka, ktorého si stvoril na svoj obraz. Prikáž nám a všetkým ľuďom: Neničte svet, nehaňte, neponižujte, neokrádajte, nezabíjajte brata svojho vo vojne, nepopravujte ho v politike a túžbe po moci, nebuďte však vlašni k svojmu rodu, ctite si matku svoju – reč slovenskú, nech potomkovia Vaši zušľachtujú jej krásu, nezabite lásku v sebe, deti moje. Bez sveta ste nič. Bez vašej lásky som aj ja nič, nie som váš BOH. Ten, kto zabije lásku, zabije aj mňa a tak z božieho tvora premení sa ako Kain na netvora a potom zahynie.

To vám hovorím ja, Slováci, váš tvoj jediný BOH.

Amen.

P. S.

Tento Otčenáš tvoriac v tichu svojej duše som venoval biskupovi nitrianskemu Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi vo chvíli slávnostnej inaugurácie na Čestného doktora filozofie v aule Univerzity Konštantína Filozofa v hodine dvanástej, dňa dvanásteho, mesiaci marci, roku Pána tisíc deväťsto deväťdesiateho ôsmeho v starobyľej Nitre. Keď som sa s ním lúčil, pravú ruku som mu podával a v ľavej, na srdci, som držal svoj pomyselný pokorou, láskou vyprosený Slovenský otčenáš. Ústa pri tom šepkali:

Chvála Ti, Pane, že už nie francúzsky Wiching, ale slovenský Korec slúži Bohu i národu v chráme na nitrianskej svätej skale, biskup, ktorý nechodí do Ríma žalovať na Konštantína a Metoda, ale ctíť si a učiť bratov a učiť sa od bratov a vzdávať im chválu, úctu i vďaku.

Obraz skromného, statočného, ale chlapského a múdrehu kardinála, ktorý prežil barbarskú noc i potomkom našim zanechal svedectvo o nej a odpustil vinníkom svojim, takto uhnietený v mysli, odnášal som si v srdci z tohto veľkolepého, kultivovaného a kultúrneho, sviatočného, ba priam historického dňa. Lučil som sa s ním Slovenským otčenášom a vďaku vzdával nitrianskym žiakom Cyrilovým. Chvála univerzitetnej Nitre za tento čin.

Po tejto významnej kultúrnej udalosti posledných rokov sa priam zákonite ponúka možnosť nadviazania kontaktov („družby“) Nitry so Solúnom, Univerzity Konštantína Filozofa so Solúnskou univerzitou. Bolo by to dôstojným, duchovným pokračovaním tisíc stotridsaťpäťročného historického sna a prejavom dobrej vôle i pamäti národov, múdrosti a kultúry našich otcov a duchovných pastierov, vzdelancov a rektorov ich univerzít. Len málo miest v Európe spája história kresťanstva tak, ako spojila Nitru so Solúnom. Solún a Nitra sú dávno kresťanský brat a sestra. Preto nielen symbolické, ale veľavýznamné by bolo aj stretnutie Solúnskeho exarchu s biskupom Nitrianskym. Bol by to malý, ale uveriteľný zázrak, naša daň a dar slovenskej, zaznáwanej, slávnej zakopanej histórii.

Ladislav Ťažký

Moje spomienky...

Slávnostný príhovor rektora UKF

S úctou a obdivom som pozoroval človeka skromne sediaceho niekoľko metrov odo mňa s pohárom vína v ruke v knižnici Katedry slovenského jazyka a literatúry, pri ktorom s veľkou frekvenciou sa pristavovali starší kolegovia, prevažne z katedry, prehodili s ním niekoľko viet a uvoľnili miesto pre ďalšieho. Tak tento človek je legenda, Ladislav Ťažký, pomyslel som si. Mal som možnosť už aj predtým stretnúť výnimočné osobnosti - celebrity spoločenského života, politiky, vedy, či kultúry, mnohé skutočné, niektoré imaginárne, ďalšie len domnelé kandidátov na celebritu. Ladislav Ťažký bol v mojom vedomí registrovaný ako výnimočná osobnosť presahujúca všetko, čo som dovtedy poznal. Realita moje teoretické poznanie ešte umocnila. Dôstojné sedenie, takmer mladícke držanie tela, priamy pohľad, stručné a jasné formulovanie myšlienok, bez nároku byť stredobodom pozornosti prítomnej spoločnosti, to boli prvé moje odhady profilu veľkej osobnosti.

Bolo mi známe, že Ladislav Ťažký, ako ho familiárne nazývali jeho blízki, ale aj vzdialení, Laco Ťažký, bol vítaným, očakávaným i pravidelným hosťom na literárnovedných katedrách a v Ústave literárnej komunikácie a experimentálnych metodík našej bývalej Pedagogickej fakulty a kontinuálne i neskôr na Vysokej škole pedagogickej, či Univerzite Konštantína Filozofa. S istou mierou odvahy si dovoľm zhodnotiť, že i on si oblúbil naše pracoviská a ľudí, ktorí

v nich pôsobili. Napriek tomu, že nikdy v Nitre nemal priame bydlisko, pravidelne ju navštevoval a viedol dlhé debaty a rozhovory, tvorivé diskusie s mnohými pracovníkmi a študentmi, ktorí vždy považovali stretnutia s ním za sviatok. Myslím si, že svojím spôsobom formoval celý rad nitrianskych literárnych vedcov a jazykovedcov a prispel k formovaniu nitrianskej literárnej a jazykovej školy. Školil charizmou svojej osobnosti, pevnými a zásadovými postojmi, nestaval na profite a účelovosti, jeho videnie bolo vždy založené na morálke, spravodlivosti, sociálnom cítení a ľudskosti. Za tento výnimočný krásny vzťah k našej univerzite, oficiálne nikdy neetablovaný a neinštitucionalizovaný, mu úprimne ďakujem, jeho cena je nevyčísliteľná a slovami ťažko vyjadriteľná. Pravda, Laco Ťažký mal vždy v úcte aj naše mesto - Nitru a bez rozpakov k nej vyjadroval svoj obdiv a lásku. V diele Náš jubilant - Ladislav Ťažký, ktoré vydala Nitrianska pobočka Spolku slovenských spisovateľov a Filozofická fakulta UKF, r. 2004 sa uvádza:

„Majster Ťažký vníma Nitru ako Živý pomník Slovákov a základov slovenskej štátnosti.“ Pri svojom 70-ročnom jubileu r. 1994 sa vyznáva: „Vždy keď prechádzam cez Nitru, hlavné mesto našej slávnej histórie, histórie našich predkov, najradšej by som postál a vzdal úctu mestu tomuto... V každom prípade je to živý pomník Slovákov a základov slovenskej štátnosti...“ K novšej histórii Nitry sa ďalej vyjadruje nasledovne: „... s čistým svedomím môžem povedať, že Nitra kultúrna, literárna, divadelná, školská i náboženská a dlhé roky aj športová, priemyselná a najmä poľnohospodárska,

chytila taký dych, akoby si po druhej svetovej vojne a najmä v posledných rokoch uvedomila svoju slávnu minulosť, na ktorú nestačí nostalgicky spomínať, ale na ktorej treba stavať. A Nitra kultúrne postavila veľa, postavila mesto slovenského ducha.“

Pokiaľ ide o vzťah majstra k Slovensku, výstižne o tom píše Andrej Červeňák – „Miluje Slovensko, tak ako vlastné deti“. Iste, potvrdzuje to predovšetkým vyznanie samotného Ladislava Ťažkého: „Vždy, keď sa chystám na Ďalekú cestu, do druhých svetadielov, za moria, za oceány, keď mám opustiť svoju vlasť, hornaté, zelené Slovensko a Európu, aj na pár dní, musím nasiaknuť ich vôňou, nasť z ich sily, aby som vydržal a zostal tým, čím som sa narodil.“

Pravda, majstra Ladislava Ťažkého vníma celá naša kultúrna verejnosť i zahraničie ako významného spisovateľa, prozaika, predstaviteľa Spolku slovenských spisovateľov, duchovnú autoritu, oporu pri formovaní národného duchovného vedomia. Veď motto knihy „Testament svedomia“, rozhovorov Jozefa Leikerta, vedúceho Katedry kulturológie FF UKF s Ladislavom Ťažkým, ktorá vyšla r. 1996: „Každý deň svojim konaním píšeme testament pre naše deti,“ hovorí za všetko. Nemožno prehliadnuť vysoké uznanie, ktoré uvádza Kardinál Ján Chryzostom Korec vo svojom príhovore pri 80-ročnom jubileu majstra Ťažkého: „Ladislav Ťažký je mi blízky i tým, že je telom i dušou slovenským spisovateľom.“

V dielach Ladislava Ťažkého sa prezentuje tematika, ktorá je úzko spojená s jeho životnými osudmi, a to obdobie 2. svetovej vojny, ktoré prežíval vo svojom mladom veku ako 17 až 21 ročný, a etapu

života, premien i zložitosti slovenskej dediny, ktorú veľmi dôverne poznal, z tohto prostredia vychádzal a toto prostredie aj miloval. Jeho eseje a publicistika sú naplnené úvahami, ktoré sú národu veľmi blízke. Neváha sa vyjadrovať k problémom, ktoré sú spojené so zlobou, násilnosťami, podlosťou, hrubosťou, ku všetkému, čo znepríjemňuje alebo ohrozuje život človeka a stojí na strane dobra, pravdy a krásy, ktoré považuje za „najhlbší zmysel života“. Neváhal sa vyjadrovať slovami a spôsobom, ktoré nie vždy nachádzali pochopenie alebo aspoň porozumenie u tých, ktorí si osvojili privilegované právo rozhodovať o tom, čo je správne alebo nesprávne, prípustné alebo neprípustné, ako to zaregistrovalo Slovensko i zahraničie v jeho postojoch k okupácii r. 1968.

Ctené dámy, vážení páni, členovia VR UKF, akademická obec UKF, vážení hostia, ako predseda VR UKF v Nitre, v súlade s § 12, Zákon č. 131/2002 o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, na základe iniciatívy členov VR UKF, som predložil VR UKF návrh na udelenie titulu Doctor honoris causa (v skratke Dr.h.c.) významnému slovenskému prozaikovi, publicistovi a scenáristovi, klasikovi slovenskej literatúry Ladislavovi Ťažkému, nositeľovi významných ocenení

- za tvorivú celoživotnú prácu na poli umeleckej literatúry,
- za umelecké diela základného významu určujúce smerovanie slovenskej literatúry,
- za príkladný ľudský čin prejavu odporu voči vstupu vojsk Varšavskej zmluvy na naše územie spojený s následnou

-
- diskrimináciou a zákazom publikačnej činnosti,
- za tvorivý podiel na morálnej, kultúrnej a duchovnej obrode slovenského národa,
 - za prezentáciu národnej kultúry v zahraničí,
 - za plodnú a iniciatívnu spoluprácu s kultúrnymi a umeleckými ustanovizňami v nitrianskom regióne,
 - za podiel na profilovaní a umeleckom rozvoji nitrianskej literárnej školy,
 - za nezištnú podporu rozvoja Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

VR UKF v Nitre na svojom zasadnutí dňa 23. júna 2005 návrh s porozumením a vďakou prijala a jednomyseľne ho schválila. Uložila predsedovi VR UKF pripraviť slávnostný akt udelenia titulu na rozšírenom zasadnutí VR UKF a VR fakúlt v októbri 2005.

Udelenie čestného titulu Dr. h. c. majstrovi Ladislavovi Ťažkému považuje Vedecká rada UKF a jej predseda za prejav hlbokej úcty, uznania a vďaky osobnosti, ktorá sa významne zlatými písmenami zapísala nielen do fondu kultúry Slovenska, ale najmä do srdca slovenského národa a občanov Slovenskej republiky. Slovenská dedina a akademické prostredie, ktoré sú Ladislavovi Ťažkému tak blízke, rezonujú s duchovnou podstatou a myslením Ladislava Ťažkého. Ide o prostredia, v ktorom možno sa napíť čírej a zdravej vody, kde možno uchrániť „Dobro, Pravdu, Lásku i Krásu“. Aj akademické prostredie Európy i sveta akoby boli v kompatibilite s prejavmi

i životom Ladislava Ťažkého, ako je to v kréde Magny Charty Universitatum: „Demokracia, Humanizmus, Sloboda“ sú hlavnými atribútmi, ktoré majú na jednej strane ochraňovať akademické prostredie, ale na druhej strane nabádať univerzity k zodpovednosti za uchovanie týchto historicky preverených hodnôt pre národy na celom svete.

Majster Ladislav Ťažký svojím dielom, postojmi, charizmou sa stal skutočným svedomím slovenského národa. Kde inde ako v Nitre, bytostne spätý s históriou Slovienov, kde inde ako na univerzite bytostne spätý so zachovaním a rozvíjaním najsvetlejších tradícií Slovenska, vychádzajúcich z misie solúnskych bratov sv. Konštantína a sv. Metoda, majú zaznieť slová na oslavu osobnosti, pomenovanie ste náš, máte tu pomník a stali ste sa svetlým majákom našej histórie. Majster Ladislav Ťažký, ďakujeme.

Prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvanec, CSc.

Slávnostné laudatio

Vaša Magnificencia,
vážení členovia Vedeckej rady UKF,
vážený majstre,
milé dámy a páni!

Pripadla mi veľká česť – priblížiť Vám tajomstvo ducha a srdca, vôle a konania výraznej individuality nášho života – spisovateľa, publicistu, scenáristu a spoločenského dejateľa – majstra Ladislava Ťažkého. Uvedomujem si, že je to úloha nesmierne ťažká, pretože ide o osobnosť, ktorá koncentruje v sebe dejiny človeka a Slovenska od ich začiatkov po druhú polovicu 20. storočia.

Jeho biografický singulárny bod začína 19. septembrom 1924 v Čiernom Balogu. Lenže, ak prijmem tézu Paula Dawisa, že „prechováme vo svojich telách slabú spomienku nielen na všetky formy života, ktoré existujú“, ale aj na „alternatívne formy života, ktoré zanikli pred miliardami rokov“, potom musíme uvažovať o tom, aké formy a kvality ducha a vôle prináša jeho DNK, jeho genóm do malebného čiernohorského prostredia. Je dedičom génov rodu Ťažkých a dieťaťom horehronskej prírodnej, sociálnej a duchovnej reality. Nie je vylúčené, že po skončení ľudovej školy by zakotvil natrvalo v tomto prostredí a svoje poetické srdce by prelieval do heligónky, ktorej zostal natrvalo verný, keby ho nezasiahla krutá vojnová realita. Ako elév Vojenského zemepisného ústavu v Bratislave sa

dostáva na východný front. V rovnošate vojaka slovenskej armády, ktorá bojuje po boku armády nemeckej, L. Ťažký je svedkom vojnového utrpenia národa, ktorý by mal byť bratským, takto mu ho kreslí jeho proletárske, slovanofilské a rusofilské vedomie (mottom a leitmotívom románu *Amenmária* sa neskôr stane slogan – „Rusi sú skoro Slováci, Slováci sú skoro Rusi“), pokiaľ ho z toho omylu nevyvedie Ruska Lena, ktorá na dotieravú otázku autobiografického Matúša Zrazu – „Čo si ty myslíš o nás, Lena?“ povie jedno slovo „Vrag“. Matúšovo presvedčenie, že Slovensko je malé, preto aj jeho vina na vojne je malá, sa rúti ako domček z karát. Čo je to malá a veľká vina vo vojne? Čo je to malá a veľká vina, ak sme prítomní pri utrpení človeka, národa a ľudstva – táto myšlienka sa bude vinúť celým životom a tvorbou majstra Ťažkého. Bude sa prehlbovať v zajateckom tábore v Rumunsku, Maďarsku a Rakúsku. Poznačený vojnovým utrpením, ktorému sa prizeral zblízka, so stratou jedných ilúzií, L. Ťažký si po návrate domov začne osvojovať nové povojnové ilúzie. Chce budovať lepší a krajší život pre seba, pre národ, pre ľudstvo. Získava vysokoškolské vzdelanie, titul kandidáta vied, aby sa ako kultúrny pracovník, redaktor a spisovateľ zapojil – tak ako väčšina národa – do výstavby šťastnej Itaky a Eldoráda. Debutuje ako autor zbierky poviedok *Vojenský zbeh* roku 1962. K téme vojny, ktorá vošla do jeho vedomia i podvedomia ako osemnásť – dvadsaťročného sa L. Ťažký bude vracáť takmer v desiatich dielach (*Dunajské brehy* – 1964, *Amenmária* – 1964, *Krdel' divých anjelov* – 1965, *Pochoval som ho nahého* – 1970, *Evanjelium čatára Matúša* – 1979

a ďalšie). Kritika bude porovnávať jeho diela s touto tematikou s dielami takých autorov ako P. Kozielski, C. Malaparte, J. Hašek, W. Borchet, A. Adamovič, V. Bykov, B. Okudžava a ďalší. Treba však povedať, že sústavné návraty k vojnovnej tematike v povojnových rokoch majú prinajmenšom dve roviny: prvá je návratom k empirickým traumatickým situáciám, ktorých bol L. Ťažký svedkom, a preto sa pokúša pochopiť ich vplyv na človeka (pôsobenie rizika, strachu, úžasu, krutosti atď.), správanie sa človeka v tzv. hraničných situáciách, kedy sociálna maska padá a človek obnažuje svoju podvedomo-vedomú autenticitu. Druhá rovina koreluje s nečasom času 50. - 60. rokov, kedy tzv. mierový čas totality bol zameraný na boj s rôznymi formami triedneho a ideologického nepriateľstva. Ako sa bude správať v takýchto situáciách človek vojnový a človek mierový? L. Ťažký preniká do pocitov odcudzenia človeka, do jeho vedomia a svedomia, aby demaskoval sociálne pokrytectvo a duchovné prázdno. Kto si, človek? Odkiaľ prichádzaš a kam kráčaš? Aký je zmysel tvojho putovania tu v doline utrpenia, nádeje a zúfalstva – aj taký je zmysel Ťažkého diel s vojnovou tematikou. Jej pokračovaním sú prieniky do tajomstiev života a človeka v dielach s tematikou dedinskou (*Pivnica plná vlkov* – 1969) a tzv. priemyselnou (*Pred potopou* – 1988) a ďalšie. Popri empirickej faktografii, ktorá prezrádza krutosť a veľkorysosť človeka v prelomových chvíľach života, majster Ťažký sa ponára do podvedomých, esenciálnych vrstiev Bytia, aby odhalil v nich také roviny ako sadizmus a masochizmus, boj cherubínov a satanov v aréne ľudskej duše. Vždy mu ide o človeka. Ako

publicista a teoretik napísal: „Aby sme mohli vidieť a posúdiť konanie ČLOVEKA (podč. L.Ľ. – A.Č.) v istom čase, v istých situáciách, jeho žitie v súžití so spoločnosťou, aby sa odhalil jeho charakter, talent nám musí predstaviť ČLOVEKA priliehavým obrazom, aby sme ho poznali od myšlienky po čin a naopak.“ Na protirečenia medzi slovom a skutkom, teóriou a praxou upozorňoval majster Ťažký najmä v atmosfére roku 1968, začo ho postihla dvadsaťročná exkomunikácia zo spoločenského a literárneho života. Prebýjal sa, ako len mohol, trpel biedu a poníženie. Lenže aj z tejto mimoriadnej, krajnej situácie vytiahol veľa pre svoje pero, racio a emócie. Jeho tvorivá metóda sa začala vyvíjať od externity k internite, od mimetizmu ku kreativite, od javu k podstate, od racionality k ľudskej totalite a univerzalizmu. Dôkazom toho sú diela, ktoré L. Ťažký začal vydávať po úplnej rehabilitácii po roku 1989 (*Maršalova dcéra* – 1993, *Zjavenie Sabiny* – 1997, *Útek z Neresnice* – 1999, *Krásna zlatá beštia* – 2000, *Slzy neplačú* – 2002 a ďalšie). V románe *Útek z Neresnice* napríklad vytvára atmosféru ľudskej vykoľajenosti (dej sa odohráva v nemocnici, kde spisovateľ Rudy Rudý, alkoholik a fantasta, stretne troch priateľov z mokrej štvrte – herca, profesora a lekára – aby tu roztočili intelektuálny kolotoč, smerujúci k pochopeniu človeka v dobe a doby v človekovi, pričom akceleračtorom ich úvah sa stáva ruský klasik F. M. Dostojevskij – Rudy Rudý sa v románe predstavuje 118 krát ako Dostojevskij). Aj keď náš hrdina mu nesiaha ani po kolená, inkorporácia Dostojevského do románovej štruktúry prináša so sebou viaceré tzv. prekľaté problémy ruského autora (miesto pýchy a poko-

ry v štruktúre človeka, dvojníctvo moderného človeka, sny ako autentická realita človeka, úloha prízrakov, ambivalentnosti, schizofrénie a paranoje, nutkavých ideí a davových psychóz atď.). Literárna teória postmoderny podobné korelácie medzi vysielajúcim a prijímajúcim nazýva intertextualitou. Nazvali sme ich svojho času palimpsestom, pretože nekorelujú s filozofiou absurdity, ničoty a finality dejín, človeka a literatúry postmoderny. Majster Ťažký ako dedič veľkých etikov minulosti a súčasnosti vedie svojich hrdinov k eticko-estetickej a duchovnej katarzii (očiste), k nádeji na preporodenie človeka a sveta a nie k ich finalite. Odmietla filozofiu POST (post-moderna, post-umenie, post-kultúra, post-historizmus, post-utopizmus, post-realizmus), jeho viera v človeka s Bohom a Boha s človekom nastoľujú skôr filozofiu PROTO (naša doba je dobou proto-globalizmu, proto-umenia, proto-intelektu, proto-rozumu, proto-života atď.) Portréty Ťažkého postáv, ich charakteristiky, prieniky k ľudským – individuálnym i všeludským – tajomstvám znamenajú veľký prínos práve pre takúto esteticko-antropologickú koncepciu umenia a literatúry. Som presvedčený, že príde čas, keď estetika, filozofia, sociológia, etika a ďalšie vedné disciplíny začnú uvažovať o antropologickom zvrate v tvorbe L. Ťažkého, že historické, kultúrne, sociálne, symbolické, semiotické, hermeneutické a ďalšie antropológie, nájdú v jeho dielach podnety pre svoje vedecké zámery a ciele... Motorom všetkých ľudských aktivít (prírodovedných, spoločensko-vedných a para i transcendentálnych) je človek ako subjektovo-objektová jednota. Ak v 19. a 20. storočí uvedené aktivity smerovali v du-

chu jednosmerného determinizmu od subjektu k objektu, v paradig-
mách vied 21. storočia v každom objekte je inkorporovaný subjekt
(vo fyzike elementárnych častíc a v génovom inžinierstve tento
vzťah, tvrdia súčasní metodológovia vied, bol rešpektovaný už aj
v 20. storočí)... Rudý Rudy v Ťažkého románe *Útek z Neresnice*
nemá perspektívu, pretože nedokáže pochopiť túto jednotu subjektu
a objektu, nedokáže realizovať ideu, že „Kristus je v každom člo-
vekov. Aj vo mne. A ja som človek! Teda som aj Kristus.“ Hľadanie
Boha - Otca, Syna i Ducha svätého, ako objektov kresťanskej aktivi-
ty, mimo hľadajúceho, je čírou scholastikou. Kristus ako objekt je
súčasťou subjektu. Majster Morbid nakreslil Ježiša, lenže ukrižovaný
nie je na obraze Ježiš, ale on, majster Morbid. Hľadač Ťažký sleduje
človeka vo Vesmíre, Prírode a Sociéte, Danteho umeleckou optikou
nazerané, v Nebi, Pekle a Očistci. Je to optika, ktorá zúžitkúva skú-
senosti človeka a ľudstva na celej trase ich antropogenézy a socioge-
nézy, ale smeruje do budúcnosti aj k ich novej antropologickej
noosferickej a kozmickej realite.

Majster Ťažký je nielen vynikajúci epik (prvotriedny narátor), ale
aj hlbavý a hlboký mysliteľ. Prednedávnom vyšlo nové vydanie jeho
románu *Aj v nebi je lúka* (prvýkrát bol vydaný roku 1985).
V sujetovom pláne ide o život bedára Jána Chrobáčika, tak trochu aj
hrbáčika, ktorý celý život slúži – ako pastier, koniar, pohonič, voliar,
kosec atď., aby nakoniec predčasne zomrel v starobinci. Predčasne
preto, lebo v márnici sa preberie, zoberie kosu, ktorou si otvorí dve-
re, vyjde von a začne kosiť... zdá sa, že aj v nebi je lúka. Príbeh roz-

práva sám Chrobáčik takou krásnou, trochu archaizovanou, trochu panteizovanou, trochu dialektizovanou slovenčinou, že každý, kto má cit pre slovenčinu, nájde v románe jazykové eldorádo, parolový kostol, duchovnú nirvánu. Lenže hermeneuticky vzdelaný čitateľ odhalí v románe aj jeho hlbšiu ideu: Nie sú snáď Slováci národom sluhov a služobníkov? Nevypestovali v nich tisícročia útlaku a pokory komplex sluhovstva? Román vychádza roku 2004 a adresuje tieto i ďalšie podobné otázky nášmu dňu. Dokážeme naslúchať v prvom rade vlastnému srdcu (vlastným záujmom národa a štátu), alebo aj teraz prehovorí v nás archetyp Janka Chrobáčika–hrbáčika? Majster Ťažký nás núti, aby sme si spolu s Jánom Kollárom zameditovali: „Čo z nás Slávů bude o sto roků? / Cože bude z celé Európy? - / Slavský život na vzor potopy / Rozšíří svých všude meze kroků?/.“

Autor približne 40 diel (románov, poviedok, scenárov, publicistiky a literárnej vedy) L. Ťažký vyčnieva v slovenskej kultúre a literatúre „ako ten náš Kriváň / nad týma Tatrami“. Ak sme na začiatku našich úvah povedali, že „je *dedičom* génov rodu Ťažkých a *dietľaťom* horehronskej prírodnej, sociálnej a duchovnej reality“, teraz pripájame k tomu konštatovanie, že je aj *synom* Slovenska, slovenského národa. Celý život pil z ich duchovnej studnice, krmil sa ich citovým, rozumovým a vôľovým chlebom. Z nich vyrástol jeho spisovateľský talent, jeho umelecké videnie sveta a človeka, ktoré vstrebalo do seba vrcholky svetovej kultúry a literatúry. Má ich rád, ako Homo filantropus miluje človeka ako takého (bez rozdielu ná-

rodnosti, rasy a náboženstva), ale nadovšetko miluje Slovensko, jeho minulosť i súčasnosť, predovšetkým však jeho budúcnosť.

Zvlášťne, dokonca výnimočné miesto v jeho spojení so Slovenskom tvorí mesto Nitra, matka miest slovenských, cez ktorú cválali dejiny Ducha a Vôle slovenského národa. Sú to väzby na Kocel'a, Pribinu a Rastislava, Cyrila-Konštantína a Metoda, Gorazda a Agarna a ďalších, zo studnice umu a srdca ktorých sa napája majster Ťažký. Tu kotvia korene jeho duchovnosti, o ktorých napísal: „Vždy, keď prechádzam cez Nitru, hlavné mesto našej slávnej histórie, histórie našich predkov, najradšej by som postál a vzdal úctu mestu tomu-to, ale zvyčajne auto prejde poza mesto, ale predsa len okolo Hradu, ktorý ako svieca stojí na stráží a bdie nad mestom dnes už len ako duchovný ochranca, stojí nad žírnymi rovinami ako predsunutá stráž tajomného, ešte stále nie dostatočne objaveného a našej histórii roz-tvoreného Zobora, prvého to vojaka Inoveckého pohoria. Niekedy sa mi zdá, že to nie je ani hrad, ale oko božie, ktoré žehná tomuto kraju i celému Slovensku.“ Treba však dodať, že dnes nejde iba o hrad ako symbol, ale aj ako o sídlo výraznej duchovnej osobnosti cirkvi, národa a štátu, Jeho Eminencie kardinála Jána Chryzostoma Korca. Cez neho, cez jeho impozantné dielo prežarujú dejiny a vyžarujú do nášho dneška to najkrajšie a najmúdrejšie, čo v národe sformovali tisíc-ročia jeho Žitia a Bytia.

V prostredí Nitry a Nitranov sa majster Ťažký, ako sám povedal, cíti duchovne slobodným, z Nitry si odnáša do svojho fyzického bydliska kumulovanú energiu včerajška a dneška. My, Nitrania si to veľ-

mi ceníme. Preto u nás v Nitre vyšla prvá monografia o jeho tvorbe (jej autorom je dnes už nebohý prof. PhDr. Viliam Obert, DrSc.), a dva zborníky o ňom (*Život a dielo Ladislava Ťažkého*, 1994 a *Náš jubilant Ladislav Ťažký*, 2004), v ktorých celé Slovensko, ale predovšetkým Nitrania (profesori a docenti – Kopál, Obert, Krošláková, Liba, Šabík, Sulík, Červeňák, Vladár, Andruška, Melicher a ďalší), ale aj také osobnosti nášho života ako kardinál Ján Chryzostom Korec, Laco Zrubec, Ladislav Švihel, Marína Čeretková-Gáľlová a ďalší vzdali hold nášmu Lackovi, Ladislavovi, majstrovi Ťažkému.

Slová slovenskej literárnej kritiky, ktorá vysoko hodnotila prínos L. Ťažkého do klenotnice slovenského a európskeho umenia, sa naplnili do písmena: „Na prózach Ladislava Ťažkého nás ohromuje hĺbka a šírka životnej skúsenosti... A v tejto svojej skúsenosti a v poznaní je priam nedostihnuteľný“ (Ján Števček, 1964); „Ťažký nevychádza z nijakej apriórnej ideovo-umeleckej schémy, podľa ktorej by všetci, čo bojujú na správnej strane, bojovali aj správnymi prostriedkami“ (Július Noga, 1969). Čím je to dané, že syn drevorubača, čiernobalogský chlapec, elév na ruskom fronte, úradník a novinár sa stal nielen röntgenológom slovenského života druhej polovice XX. storočia, ale aj prenikavým diagnostikom a liečiteľom jeho duchovných traum. Vidí sa mi, že tým, že nikdy nezradil otcovu drevorubačskú sekeru, že vždy veril a zúfal spolu s národom... Po druhej svetovej vojne uveril – tak ako väčšina národa – že treba budovať šťastný mierový život, a preto ho aj budoval; v období roku 1968 dozrel k presvedčeniu – tak ako väčšina národa – že medzi slovom a skut-

kami doby existuje priepasť, a preto sa pripojil k tým, ktorí ju chceli zmenšovať a odstrániť; po roku 1968 musel znášať – tak ako väčšina národa – nielen morálno-psychologické, ale aj existenčné dôsledky svojej deratizačnej aktivity; v roku 1989 vyšiel do ulíc, aby vyjadril nádej – tak ako väčšina národa, že sa blýska na lepšie časy. Dostal dokonca ponuku, aby sa stal lodivodom na búrlivých vlnách času, ale túto ponuku odmietol. A teraz – tak ako väčšina národa – verí i neverí, dúfa i zúfa pri pohľade na loď Slovensko, ktorú nemilosrdné vlny dobových búrok hádžu z boka na bok. Majster Ťažký vždy bol s národom, a preto národ bol vždy s Ťažkým. Je to náš národný umelec, umelec slovenského národa. Som presvedčený, že moja Alma Mater vyjadruje vôľu celého národa, keď ho chce ovenčiť vavrínovým vencom **DOCTOR HONORIS CAUSA**.

Laudatio,
ktoré na slávnostnej inaugurácii predniesol
prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.

Vážení pán profesor,

s mimoriadnym záujmom a potešením sme si vypočuli Vaše úprimné a dôstojné laudatio. Naplnila nás osobitná radosť, že čestný vedecký titul „doctor honoris causa“ udeľujeme v duchovnom a spoločensko-kultúrnom živote osobnosti známej, váženej, tvorivej a príkladnej. Osobnosti uznávanej v Slovenskej republike, v mnohých krajinách Európy ako aj na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vzhľadom na právoplatné a nezvratné rozhodnutie Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa s neobyčajným zadost'účinením a radosťou dávame z moci svojho úradu rektorský súhlas na udelenie čestného titulu „doctor honoris causa“ Majstrovi Ladislavovi Ťažkému.

Prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvanec, CSc.,
rektor

SUMMUM UNIVERSITATIS CONSTANTINI PHILOSOPHI
NITRIENSIS NON IGNORANS, QUANTUM TU, VIR CLARISSI-
ME ET EMINENTISSIME, QUI PRO PROGRESSIONE LITTERIS
ARTE FACTIS SLOVACE SCRIPTIS ET PRO REDINTEGRA-
TIONE, QUAE AD CULTUM CIVILE MET MORALEM GENTIS
SLOVACAE ATTINET, PRO LAUDIBUS QUAS DE LUMINE
SAPIENTIAE SALUTIFERO TOTUM TERRARUM PER ORBEM
PROPAGANDO MERITUS ES.

HOC CONSILIUM IN CONVENTU SUO SOLEMMI, HABITO
COMMUNI APPLAUSU DECREVIT, UT TU, EXCELENCIA LA-
DISLAUS ŤAŽKÝ IN NUMERUM DOCTORUM SCIENTIARUM
ET ARTIUM HONORIS CAUSA RECIPERERIS.

QUOD CONSILLI NOSTRI CONSULTUM CUM SUMMA REI
PUBLICAE SLOVACAE POTESTATE CONFIRMATUM ESSET,
A TE, VIR EMINENTISSIME, PETIMUS, UT IN HOC CON-
SESSU SOLLEMNI SUMMUM ILLUM ET UNICUM, QUO TE
UNIVERSITAS STUDIORUM NOSTRA ORNARE POTEST,
HONOREM ACCIPIAS.

PRIUS AUTEM SPONSIO SOLLEMNIS TIBI SUSCIPIENDA
EST.

SPONDEBIS IGITUR:

PRIMUM, TE HUIUS UNIVERSITATIS, IN QUA SUMMUM
IN SCIENTIIS GRADUM ASCENDERIS, PIAM PERPETUO ME-
MORIAM HABITURUM EIQUE AUCTORITATE AUXILIO
CONSILIIS TUIS NUNQUAM DEFUTURUM? DEIN, TE OPERA

TUA LAUDE DIGNA NON INTERMISSURUM ESSE, UT VERITAS PROPAGETUR ET LUX EIUS, QUA SALUT GENERIS HUMANI CONTINETUR, TERRARUM ORBEM ILLUSTRAT?

HAEC TU EX ANIMI TUI SENTENTIA SPONDEBIS AC POLLICEBERIS?

LADISLAV ŤAŽKÝ:

SPONDEO AC POLLICEOR.

ITAQUE IAM NIHIL IMPENDIT, QUOMINUS HONORES QUIBUS TE SENATUS CONSTANTINI PHILOSOPHI UNIVERSITATIS NITRIENSIS ORNARE CUPIT, TIBI IMPERTIAMUS.

ERGO EGO PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS, TE, EXCELENCIA LADISLAUS ŤAŽKÝ, VIR DOCTISSIME, SCIENTIARUM PHILOSOPHICARUM DOCTOREM HONORIS CAUSA CREO, CREATUM RENUNTIO, OMNIAQUE DOCTOR SCIENTIARUM IURA ET PRIVILEGIA IN TE CONFERO, CUIUS REI IN FIDEM HOC DIPLOMA UNIVERSITATIS SIGILLO FIRMATUM TIBI IN MANUS TRADO.

Prof. PhDr. Karol Felix, CSc.,
promótor

SPISOVATEĽ, TVORBA A ČNOSŤ

Motto: „Nech spisovatelia svojou tvorbou privádzajú čitateľov k čnosti. Prosme Pána.“

Slovo a čnosť

Táto prosba je spisovateľom nielen vypočutá, ale hlboko sa mu vryje do srdca. Cíti túto prosbu ako výzvu, ba viac, ako povinnosť, cíti istú zaviazanosť voči tým, pre ktorých píše. Zamyslenie sa nad touto prosbou mu podstatne sťažuje tvorbu vo svojej celistvosti. Vyslyšanie prosby nie je jednoduché, ba takmer nemožné. Lebo čím vracej sa spisovateľ zamýšľa nad prosbou, a svojou „povinnosťou“, t. j. nad čnosťou zamýšľaného diela, tým viacej sa mu zväzujú ruky, tvorivosť sa stavia na zadné ako divý žrebec, omíňajú ju zubadlá, štekliá ostrohy a pritahuje uzda, ktorou je vyslovená prosba a za ňou nasledujúca dôvera a viera v neho ako tvorcu, že jej vyhovie.

Tu treba jednoducho a priamo povedať, že spisovateľ síce môže v tichej modlitbe-sľube dať svoj súhlas k naplneniu vyslovenej prosby, ale nemôže zaručiť, že jeho dielo splní kritéria vyslovenej prosby, t. j. či povedie svojho čitateľa k čnosti. Môže tu byť aj tá najväčšia vôľa majstra, aj napriek tomu jeho dielo nebude mať tú umeleckú silu, aby si práve snahou o naplnenie diela „čnosťou“ pripútal čitateľa.

Spisovateľ a čitateľ

Autor je poučený, že v jeho diele čitateľ nesmie zbadáť jeho zámer vychovávať ho, poučovať, usmerňovať jeho morálku-čnosť,

získavať za niečo alebo proti niečomu. Čitateľ chce čítať a z čítania mať potešenie a byť pritom sám sebou, on sám sa chce za niečo zapáliť, vzdelat' bez radenia a usmerňovania. Spisovateľ nesmie zabúdať, že píše prózu, nie filozofické úvahy o čnosti. Vie, že v tom odbore by nič nového nepriniesol. To najkrajšie, najvýstižnejšie už veľmi, veľmi dávno povedali tí najmúdrejší. Čitateľa môže získať len presvedčivý príbeh, v ktorom sa sám buď nájde, stotožní s hlavnou postavou, alebo si zvlášť obľúbi aj okrajovú postavu. On, čitateľ sa chce sám poučiť, ale nie cez poučovanie, ale cez zážitok, cez silný dojem, cez nezvyčajný osud človeka, cez jeho pocity, zážitky postavy, jej mravy, prežívanie, správanie sa a riešenie situácií. Skrátka cez jeho románový život vcelku.

Román alebo poviedka či dráma na javisku musia byť jeho srdečnými záležitosťami. Ak po ich prečítaní alebo vzhliadnutí okrem pobavenia, potešenia pocíti aj silný zážitok, ba dokonca stotožní sa s postavou, čo sa potom rovná uznaniu aj autorovho tvorivého činu. Ak pri čítaní, vnímaní literárneho diela cíti aj niečo viac, v literárnej terminológii sa ten pocit nazýva katarziou, potom autor môže byť spokojný. Splnil aj prednesenú prosbu. Priviedol čitateľa k „čnosti“ aj bez toho, aby to bol jeho prvý tvorivý plán, že by práve to a nie iné bol chcel. On prosbu v kostole nemusel počuť. Jednoducho písal. Nemohol nepísať. Jeho-tvorcu samotného usmerňoval talent, znalosť opísaného, životná skúsenosť, tvorivá predstavivosť, vzdelanie, morálne zásady (jeho čnosť) a ľudský zmysel tvorby. Ak si získal čitateľa cez pôžitok, ktorý v ňom zostal ako nezabudnuteľný zážitok,

a ak ho navyše nepoučujúc predsa aj poučil, alebo vzdelal a nezískavajúc aj získal pre isté morálne zásady (čnosti) alebo lásku k národu práve tak, ako, nebojme sa to povedať, aj k „blížnemu svojmu“, myslím si, že autor je právom nazývaný majstrom-tvorcom.

V spojení nerozlučnej dvojice autor-čitateľ alebo čitateľ-autor ponúka sa otázka: Túži autor poznať svojho čitateľa alebo čitateľ autora? Nemôže nasledovať jednoznačná odpoveď.

Autor je potešený samým faktom, že ho niekto číta. Sú aj takí, čo im na tom vraj nezáleží? Neverím. Avšak menej potešený je, ak zistí, že mu čitateľ nerozumie, t. j. neprijíma ho, odkladá nedočítanú knihu a vôbec netúži opäť po nej siahnuť a už vôbec nemá záujem poznať autora osobne. Práve tak autor takéhoto čitateľa. Vzájomne by sa hanbili. Nemali by si čo povedať.

Toto je ten jasný a pochopiteľný stav vo vzťahu autor-čitateľ. Môže však nastať iná situácia, že budúci možný čitateľ sa zoznámi so spisovateľom-autorom skôr, ako by bol stihol niečo od neho prečítať. Jeho meno sa mu prihovárало z novín, rozhlasu alebo televízie. Celkom rád a so záujmom si ho vypočul sugestívne rozprávať o svojej tvorbe a potom namaškrtený ukážkou z jeho románu po ňom siahne. Potom môžu vzniknúť dvojaké pocity. Čitateľ je autorovým dielom buď nadšený alebo sklamaný. Čitateľ zistil, že autor sa až svojím dielom predstavil ako skutočný rozprávač a umelec, teda je niečo viac, alebo nadobudne dojem, že autor by vôbec nemusel písať, stačilo by, keby len rozprával. To znamená, že je lepší rozprávač, zabá-

vač, ba dokonca „uvedomelý šašo“. Herectvom, mimikou, komediantstvom povie viac ako spisovateľ napísaným slovom.

Môže vzniknúť aj tretia situácia: Autor sa čitateľovi predvádza ako „bôžik“ – vševед, vyvolený syn múzy alebo sama sebou menovaná celebrita. Skĺzne do rozprávania a hrania banalít, otrepaných sexuálnych narážok a scénok, a to je všetko. Mladý poslucháč z besedy odchádza so všelijakými pocitmi, vidinami, predstavami a snami. Autorova kniha ho už vôbec nezaujíma, lebo jeho oči nenachádzajú v nej to, čo počuli jeho uši.

A nakoniec je tu ešte v slovenskom literárnom svete dosť často vyskytujúca sa situácia, keď čitateľ prechádzajúc po ulici stretne svojho uctievaného autora, ako sa ledva drží na nohách a meria nie dĺžku, ale jej šírku a hľadá oporu v kandelábri ako vo svojom partnerovi, s ktorým si vymieňa názory, ale to je v súvislosti s jeho dielom nepodstatné. Estetika je dôležitejšia ako morálka? Vo mne a podľa mňa musia tvoriť jednotu, len v nej a vtedy je naplnená moja duša.

A tá posledná celkom bežná situácia vzniká, keď sa čitateľ úmyselne ani nedotkne spisovateľovho diela, lebo mu ho neodporučil literárny kritik, alebo je privržencom inej politickej strany ako autor, prípadne sa príliš zaslúžil o vznik samostatného štátu Slovenskej republiky, ktorý on nechcel. U nás je aj to možné, že čitateľ je Maďar a spisovateľ Slovák, alebo autor je katolík a čitateľ luterán alebo baptista či svedok Jehovov. Preto ho nečítajú, nepoznajú. Ak slovenského spisovateľa čítajú všetci, tak to právom možno vyhlásiť za zázrak. Takéto zázraky sa naozaj dejú. Túži po nich aj slovenský spisovateľ.

Ja však na Slovensku takého, ktorý by sa ho bol dožil – myslím toho zázraku – nepoznám. Prečo by aj? Biblia je kniha kníh, prečítali ju milióny, ale koľkí ju obsiahli, koľkí sa z nej poučili a koľkí podľa nej žijú, netrúfam si odhadnúť.

Zmysel literárnej tvorby

Kladie si spisovateľ, alebo má si klásť otázku, čo je zmyslom jeho tvorby? Nie je to otázka výlučne pre literárnych vedcov alebo kritikov? Ja sám skôr vychádzam z praxe. Ak nie je nápad, ak nie je talent a k nemu veľa, veľmi veľa úmornej práce, tak nemá zmysel pred napísaním diela teoretizovať a oslabovať, deliť tvorivé sily na dve časti. Buď som teoretik alebo praktik-tvorca. Pravdaže, netreba a ani nemožno ich úplne od seba oddeliť. Aj literárny vedec, ak v ňom nedrieme tvorca, umelec, tak nemôže mať v sebe zmysel pre tvorivú prácu. Z kritika, literárneho vedca, ktorý nemá v sebe tvorivého ducha, sa stáva nepriateľ literárnych tvorcov i samotnej literatúry. Z povznášača sa stáva zhadzovač literárnych diel. Ja si takúto otázku, čo je, alebo má byť zmyslom mojej tvorby, kladiem, ale až po napísaní diela, možno povedať v oddychových časoch, keď inšpirovaný teoretikmi sa chcem trochu pohrať, zahrať na teoretika, vysvetliť sám sebe (upokojiť sa), čo som to vlastne napísal? Aký to má zmysel.

Tak teda čo je zmyslom mojej literárnej tvorby alebo publicistiky? Aké kritériá si kladiem, ktoré by sa vtesnali do pojmu: Čo je jej tvorivý alebo aspoň inšpiračný základ? V prvom rade je to zobraze-

nie osobnosti, ktorou je pre tvorcu každý človek. Jej dôstojnosť, slobodymilovnosť, zmysel pre právo a spravodlivosť. Právo človeka na rovnosť, na ľudský život, ale i jeho povinnosť byť ľudský. Zobraziť život osobnosti, človeka-postavy taký, aký bol človekovi daný Stvoriteľom, povedzme, aj tým, po ktorom (a po jeho predkoch) alebo z ktorého zdedil gény, vytvárať človeka, ktorý nielen má právo na lásku, ale je aj rovnako schopný a ochotný s radosťou ju prijímať, práve tak aj vracať, ba širšie rozdávať.

Má to byť osobnosť-človek, ktorý má povinnosť i silu a vytrvalosť znášať všetko to, čo patrí k jeho životu i životu ľudstva. A to v prvom rade cítiť si svojho ľudského druhu. Voliť si taký spôsob života a podľa neho aj žiť, ktorý neprekáža inému, neuráža ho ani nepohoršuje. Najmä nesmie žiť na úkor iného. Priživník je môj nepriateľ číslo jedna. V nijakom prípade človek nesmie byť otrokom iného, bohatého. Môj človek musí mať schopnosť, musí byť stavaný tak, aby bol pripravený, aby vládol porážať v sebe veľikášstvo, znášať neúspech, choroby, bolesť, ale nie chudobu, hlad a ponižovanie. Proti nim sa musí búriť a stojí čo stojí proti nim aj niečo tvorivé a revolučné robiť. Môj človek má byť pripravený na život v rodine muž-žena, ale aj na príchod smrti. Isteže sa jej každý tvor bojí, preto sa človek modlí a prosí o jej milosrdnosť. Netvrdím, že ju (smrť) má stále a všade nosiť so sebou, nezabudnúť občas na ňu, ale rozhodne nespáliť tabuľu s heslom: MEMENTO MORI! Pripravovať sa na ňu. Ale robiť tak, akoby nikdy nemala prísť, čo znamená s radosťou a zodpovednosťou žiť, tvoriť, pracovať.

Môj človek musí nadovšetko milovať ZEM, všetko tvorstvo na nej, najmä jeho korunu ČLOVEKA. V ňom milovať a obdivovať zázrak vekov Vesmíru, Galaxií a celého Neznáma a Večnosti ŽIVOT. Ďakovať, velebiť STVORITEĽA toho zázraku, už či sú to zázračné životodarné chemické, biologické zlúčeniny, alebo nebojme sa tomu všetkému dať meno BOH. Za to Satan nezvalí na nás nebesia.

Nakoniec si položím otázku, na čo sa namáham, nad čím to vlastne uvažujem? To všetko už predsa dávno, veľmi dávno povedali mudrci a proroci a zapísali do Knihy kníh a všetko to máme stručne, výstižne a nemeniteľne sústredené v DESATORE BOŽÍCH PRIKÁZANÍ. Ale uvažovať o človekovi a zmysle jeho existencie, vzniku i zániku nikto nikomu nebráni. Pomkýna ho k tomu pocit prichádzajúceho odchodu-zániku.

Nie je to ideál anjela?

Nie! Je to len úvaha normálneho človeka.

Že sa z neho mnohí vysmejú?

Áno! Lenže ja netvrdím, že všetci ľudia sú rovnakí a normálni.

Ja chcem len, aby boli mysliaci a cítiaci.

Položme si ešte ďalšiu otázku: Kto má podiel na tom, že autor má schopnosť i chuť, ba dokonca aj odvahu písať a svojím dielom nenápadne privádzať alebo navádzať čitateľa k čnosti. Musí ju najprv mať sám v sebe, a dostatok, ak ju chce rozdávať. Musí jej mať v sebe toľko, že sa sama žiada von. Môže ju však mať a nemusí o nej vedieť, žije v jeho podvedomí, v jeho pohľade na človeka a svet. Možno

no je to prajný človek, dobrák a ako spisovateľovi mu robí problém, ak má na objednávku písať krváky, zobrazovať surovcov, sexuálne orgie, alebo zvrátenosti, vrahov, špiónov a teroristov. Radšej sa tým témam vyhne. Ale neutrpí tým ako spisovateľ? Najmä dnes. Súčasný čitateľ zväčša, ak siahne po knihe, tak po takej, ktorá mu sľubuje vzrušenie, odhalenie, zdesenie, oplzlosti, nemravnosti, sex na každej stránke, smrť na druhej. Skrátka horor. On, čitateľ je otupený krvákmi, strašidlami, ducharinou, už len máločo z literatúry ho môže zaujať. A predsa! Spisovatelia dúfajú, že aj títo presýtení vzruchu, sexu a smrti duchovne a morálne vyhladnú, keď si od hororov oddýchnu, siahnu aj po opačnej literatúre. Zachce sa im kultúrne dýchať, preto im zvlášť pochutí, ich ducha osvieži literárny kyslík, ktorým je nasýtené umelecké dielo.

Čnosť naruby

Čnosť v umení a v literatúre zvlášť je často obrátená naruby. Zaujímavá situácia nastane v rozdielnom chápaní toho istého diela príslušníkom istého národa a jeho vnímaním čnosti ako takej. Je diametrálne rozdielna. U jedného je postava hrdina, u druhého antihrdina a opačne. Sám som sa o tom presvedčil na osude svojich literárnych diel a ich postáv.

Sú obdobia, krajiny a kultúra, ideológia, politika, vládnuce strany, ktoré samy určujú, čo je to čnosť a aký má byť ich hrdina. Samozrejme, to tí, čo spĺňajú ich predstavy, to, čo im slúži a pomáha upevňovať ich predstavy života, ich mravov, ich vlády a slávy národa.

Skrátka všetko to, čo im poslúži ako zbraň pri upevňovaní moci svojej ideológie, územných výbojov, ekonomických ziskov a, žiaľ, aj rozširovaní náboženstva. My kresťania sme presvedčení, že ak je to kresťanstvo, tak to je správne, naše misie sú čnostné, bohumilé a ľudstvu osožné. Ale ak boli v stredoveku misie zamenené za križiacke výpravy, tak tam náš súhlas chýba. Ak sa náboženstvo presadzuje teroristickými akciami a atentátnikom sľubuje siedme nebo, tam tiež náš súhlas chýba. Ani iné duchovné vojny, ktoré sa obliekajú do vojenských „ornátov“, uniforiem, a kryjú za Korán, Písmo, Talmud či Tóru, ale v skutočnosti vedú vojnu za kráľov a kráľovstvá, za rozšírenie území, nikoho neoslobodzujú, ale vraždia, lúpia, tam už nemôžeme mlčať, ale hovoriť svoje rozhodné NIE!

Toto spomínam len ako príklad rodiska čnostných hrdinov či anti-hrdinov. V jednej krajine, na jednej bojujúcej strane je spisovateľ opisujúci ICH boj, samozrejme, prijímaný so sympatiami a odmeňovaný, je to ich národný umelec a postava, ktorú vytvorí, je ich národný hrdina. Avšak ten istý hrdina, vnímaný druhou stranou je vojnový zločinec.

Tu sa poponáhľam dodať, že všetci proti sebe bojujúci, vzájomne sa vraždiaci na frontoch sú obeť na jednej i druhej strane. Zaujímavé je, že čo koľko čnosti by mali v sebe, čo ako by milovali blížneho svojho, keď ich velitelia, králi, prezidenti, generalisimovia, führeri oblečú do uniformy, prinútiť prisahať vernosť, keď ich pošlú na front, tam buď zabíjajú oni, alebo zabijú ich. A zabijú ich, jedného alebo druhého ako nepriateľa, t. j. ako vraha.

Ako poľudšťovať, získať pre čnosť tých, čo sú za vojny zodpovední? Je to vôbec možné? Ved' oni sú samá čnosť, úsmev a sľuby, samé dobro a pravda. Tvrdia to o nich, chľbia to masmédiá. A národ verí. A je po čnosti i spisovateľovi a jeho svedomí.

Ako posudzovať, aké tituly dávať tým spisovateľom, novinárom a televíznym reportérom, ktorí bez záchvevu svedomia práve ich a ich obete dennodenne predstavujú svetu ako vodcov, „ktorí chcú len dobro“, a všetko to, čo vidíme, spustošenú krajinu, tie tisíce mŕtvych, ktorí museli zomrieť len preto, že im niekto zďaleka najprv za hranicami, potom u nich doma chcel len dobro, slobodu a demokraciu?

Čnosť chýba najmä „nádenníkom propagandy“ a tzv. celebritám, ale aj mnohým majstrom kultúry, slova a pera. Ja by som ich mal chápať, a predsa ich nechápem. Nechcem, nemôžem pochopiť ich tvrdenie, že to robia len preto, lebo chcú žiť a k životu treba zárobok. Viem, že každý chce žiť, ale... za akú cenu? Za cenu, aby nežil druhý? Každý stratený a nepovšimnutý život, zdôrazňujem nepovšimnutý, ten, nad ktorým ja ako tvorca vo svojom článku alebo románe nezaplačem, ma právom žaluje v mojom svedomí. A to právom trpí, nevládze sa zbatiť výčitiek. Prečo? Lebo je čnostné.

Neraz sa pýtam sám seba: Urobil som dosť, aby som na najvyššej možnej umeleckej literárnej úrovni vyzdvihoval čnosť? Trúfal som si to? Riskoval som nezáujem čitateľa o moje dielo? Nezľakol som sa prvých krutých trestov za prvé pokusy nielen literatúrou, ale aj čnosťou vojsť do povedomia i svedomia čitateľa? Nevyhovám sa, neos-

pravedlňujem svoju nečinnosť práve týmito trestmi, ktoré v základe zmenili môj život? Uzná ma niekto po týchto trestoch za čnostného? Poľutuje ma niekto? Naopak. Povie mi: Dost' bolo bolestíntstva. Nakoniec, potrebujem vôbec nejaké uznanie alebo ľútosť? Vo chvíli pokory a nostalgie, popravde, keď sa na seba hnevám a som na seba prísny, pýtam sa:

Čo ti vlastne urobili? Pristihli pierka, aby si privysoko nelietal. A dodávam: Či aj vinič nestrihajú preto, aby nezdivel? A práve preto rodí veľké, šľachtené strapce sladkého hrozna, budúceho vína, ktoré povznáša ducha človeka?

Ale hneď sa hlási ten spurný, čo sa nechce dať vytlačiť z mojej duše pokornému, a kričí.

Nielen pierka mi pristihli, ale krídla zlomili (vinič vyťali), aby som už nikdy nelietal. Raneného ma vyhodili na smetisko dejín literatúry, aby som si tam hľadal stratené zrníčko slobody a cti. A ešte odo mňa chceli, aby som im za to ďakoval, ďakoval... vzdával úctu, a to vždy a všade, len im a nie inému.

Lenže ja, neposlušník, vzdávam úctu a vďaku práve tomu INÉ-MU. A práve toho INÉHO mi neodpustili a nevládku odpustiť podnes. Preto ako občan i spisovateľ žijem v ich druhej, tej sociálnej, národnej a kresťanskej kategórii, do ktorej ma zaškatulkovali ich protinárodní kritici a politici. Zvyčajne sú to jedni a tí istí, lebo sú rovnako v kultúre i politike. Vládnu. V prvej kategórii sú módni a dobre platení kozmopoliti a globalisti, ktorým všetko národné (naj-

mä národ), sociálne a kresťanské je reakčnou, spiatočnickou, nekulturnou, nacionalistickou starinou.

Neopovrhujem hviezdami, krížmi, radmi na plieškoch ako niečím povrchným, nespravodlivým a nečistým? Veď tieto rady opäť s úsmeškom preberajú čudné celebrity, ktorým národ je nutné zlo a jeho reč, t. j. slovenčina nie milovanou rečou, ale len pracovným nástrojom a ten nástroj zdrojom obživy. Nič viac. Oni tento „nástroj“ vymenia, kedykoľvek to bude potrebné. Najmä za „modernejší“, svetový, zárobkovejší.

Ale čnosť mi káže byť úprimným. Kdesi celkom dolu v podvedomí počujem dunieť vojenský krok a znieť pieseň mojej vojenskej mladosti: „Medailu z ruky generála za vlasť a za národ.“ (Koľko súčasných celebrít by s úctou prevzalo medailu „za vlasť a za národ“ z rúk prezidenta republiky?) Ale ani za touto medailou nebanujem. V dnešných časoch, posledných šesťdesiatich rokoch by ma nebola zdobila, naopak, ťažila ma zapísaného na nejakej „listine“.

Čnosť ako česť je nielen cítená, ale viditeľná na základe činu. Samozrejme, že hrdinského činu tela alebo ducha. Zvýrazní ho, alebo verejnosť s ním oboznámi slovo. Práve slovo ti môže za neuveriteľne krátku chvíľu česť pošpiniť, hrdinstvo vymazať, alebo obrátiť na ruby. Z hrdinstva urobiť zločin a zo zločinu hrdinstvo. Sila slova je obrovská. Ak sú mu k dispozícii masmédiá, jeho súd je nevyvrátiteľný, neporaziteľný. Pravdu majú masmédiá, ten, kto ich vlastní. Obet skončí na duchovnej šibenici za jasotu miliónov senzáciechtivých divákov, poslucháčov a čitateľov.

Čnosť a média

Darmo však hromžíme na masmédiá ako na technický zázrak. Ne-klame, po cti nešliape anténa, mikrofón, televízna obrazovka alebo rozhlasový prijímač, ale ten, ktorý do nich vkladá slovo, vysielá ho a šíri celým svetom. Ani písmená, papier a tlačiarenské stroje neza-
bívajú, zabíjajú slová, ktoré tlačia a rozširujú. Slovo potom vystrája, pácha orgie, plní zámary mozgu a charakteru, ktorý ich stvoril. Prijí-
mateľ prekvapene, ale slastne prijíma „zaručené informácie“, ktoré
sa už zajtra ukážu klamstvom, omieľa ich, dopľňa, súdi a súdi a súdu
niet konca kraja. Darmo sa obeť bráni, napríklad Dušan Slobodník,
mimoriadne cenný politik, literát, vedec, jeden z tých, čo prežili so-
vietsky GULAG za polárnym kruhom a podal o ňom svedectvo, dar-
mo vyhrá súd v Stuttgarte, jeho ohovárač, žalobca sa mu vysmeje do
tváre, na čas odíde do svojej rodnej susednej vlasti, a keď jeho obeť
zomiera a je pochovaná a začína sa vytrácať z povedomia verejnosti,
vráti sa na miesto činu, žije si a kraluje na svojich literárnych nebe-
siach ďalej, bez akýchkoľvek výčitiek svedomia. Naďalej si robí ná-
rok na miesto medzi celebritami Slovenskej republiky. Jemu podob-
né celebrity ho rady prijímajú medzi vyvolených.

Tu sme boli svedkami dočasného víťazstva slova Satanovho nad
Slovom Božím. Ale naozaj je to víťazstvo? Česť potupíš, pošliapeš,
ale tak ľahko neporazíš! Ona vyrastie ako pravda aj spod balvanov,
ktorými ju víťaz pritlačil – pochoval.

Aj komisie, výbory a súdy Komunistickej strany svojich vari naj-
schopnejších členov, povedzme, tých čnostných, odstraňovali tým,

že ich najprv v masmédiách predstavili ako nepriateľov pracujúcej triedy a roľníctva, ľudu, strany a socialistického štátu, ako zapredancov, tmárov, agentov imperialismu a napokon sa pokúsili, ale veľmi opatrne znížiť aj ich umelecké majstrovstvo, „prehnané úspechy v tvorbe“ a celkom na konci všetko zhrnuli do smetného koša a prikryli prikryvkou ohováračiek a zlomyseľnosti.

Kto si dnes ešte pamätá na to, keď knihy týchto autorov vyhadzovali z knižníc i obchodov, pálili i šrotovali v papierňach a z papierových pilín vyrábali škatule na topánky? Koho to dnes ešte zaujíma? Koho zaujíma, že časť spisovateľov, privrženecov socializmu s ľudskou tvárou, bola umlčaná síce nie v sibírskych gulagoch, ale duchovne doma. A to na dve desaťročia. Dnes to už nie je pravda. Ale že sú umlčaní aj dnes, to je pravda. To by malo zaujímať aspoň samotných spisovateľov. Áno, aj tých umlčaných, aby sa aj sami neumlčovali, neodmlčovali a stále nebáli.

Dnes možno spisovateľov rozdeliť do niekoľkých skupín. Najnižšie stoja tí, ktorí nemajú kde publikovať, lebo pre ich pronárodné a sociálne zmýšľanie niet miesta v masmédiách, vo vplyvných denníkoch a týždenníkoch. Najvyššie stoja tí, čo sú v nejakých dobre finančne zabezpečených zahraničných nadáciách alebo v tzv. mimovládnych organizáciách. Stred tvoria živoriaci spisovatelia, ktorí sami nevedia, „či sú“. Čnosť nie je silnou stránkou ich charakteru. Teda slovenský spisovateľ, keď nevyžije z pravdivého slova, musí žiť z mozoľa alebo z obchodu, ba vraj aj z predaja charakteru. Alebo dnes už zo znova opovrhovanej politiky a služby kapitálu. A opäť

sme pri cti. Chudoba cti netratí, ale ani česť netratí chudobu. Tie vždy kráčali spolu. Vládne zlosť a škripanie zubov už tu na zemi.

Sila umenia v desatore

Čo teda povedať na záver tejto krátkej úvahy o spisovateľovi a čnosti? Existuje „zbraň“, ktorou si možno uchrániť česť, ak nevlastníte masmédiá? Celý život hľadám túto zbraň. Našiel som ju aspoň pred koncom života? Myslím, že áno. Našiel som ju v arzenáli ducha. Je to najsilnejšia a jedine účinná obranná zbraň. Je to DESATORO. Viem, že sa nejednému kolegovi skrivia ústa prekvapením, kyslým úsmevom i výsmechom, odporom a odsúdením. Práve ty? A v DESATORE? Opýta sa. Áno, práve ja! Ale môžeš aj ty. A nielen ja, ale aj oveľa múdrejší, talentovanejší, slávnejší tú zbraň dávno našli práve v DESATORE. Zamysli sa nad ním aj ty a pokús sa byť nezaujatý. V duchu pokľakni pred ním aspoň na chvíľku. Keď nad ním budeš rozjímať, pokor sa pred jeho múdrosťou, dobrotou, osožnosťou, cnosťou, jeho jedinečnými zákonmi, zákonmi zákonov, ktoré nám ponúka a jeho dodržiavaním zaručuje ľudstvu pokoj. Dáva mu šancu prežiť na ľudstvom ohrozenej ZEMI.

Ale jeho dodržiavanie nie je jednoduché. Ani pre mňa. Ak sa človekovi niečo stavia proti bezuzdnej, chaotickej a násilníckej slobode, tak to je práve DESATORO. Preto ho väčšina ľudstva odmieta. Boľstivo sa zbavuje ľudsko-zvieracej slobody. Zdá sa mu zotročujúce a nesplniteľné. Avšak ten, kto je schopný a ochotný sa mu podrobiť a plniť ho a žiť podľa neho, je morálny obor. Žiaľ, ZEM sa

hemží morálnymi trpaslíkmi s prilbami na hlave, ktorí v rukách namiesto krížov držia meče a bomby.

Spisovateľ, čím viac naplnený čnosťou, sa skôr stane svätcom ako jeho dielo bestsellerom – čítaným spisovateľom. Často sa v takejto situácii vzdáva svojho poslania. Ja sám som bol neraz na pokraji rezignácie, len občas sa zmôžem na zvolanie, na výzvu alebo prosbu, na meditáciu, ako by mal náš človek – Slovák byť dnes pripravený, „duševne, kultúrne vystrojený i vyzbrojený šľachetnou zbraňou-čnosťou“, pre život a na púť svetom. Pravdaže, je to starina, ale ani ja nie som „mladina“. Navyše je to podobenstvo. Využívam len svoje právo a konám svoju povinnosť vypovedať ho takouto formou - prosbou.

Prosha

Úpenlivo prosím, aby slovenský národ nielen mohol, ale aj chcel hrdo nosiť svoje meno ako všetci Európania, zveľaďoval svoju vlasť a reč, aby pod slovenskou zástavou chránil jej nedotknuteľnosť a celistvosť, učil sa jej históriu, žil kultúrnym, mravným, ľudsky dôstojným životom v bratstve a vzájomnej úcte s ostatnými národmi, najmä svojimi susedmi. Aby mu už nikdy nevládol iný národ a on inému národu ani vlas na hlave neskivil. Aby sa pýšil umom a láskou, zručnosťou, nie hrubou silou a aroganciou, aby nebol chudobný umom a v dostatku tela a bohatstva ducha žil bez toho, aby raboval, iným majetok bral, ich krajinu okupoval alebo ju kradol, či bohatstvá zeme viac ako iní a na úkor iných užíval.

Prikázania sebe i svojim

Chod', pútnik slovenský, aj do sveta, ale neopieraj sa o meč, nepýš sa, neukazuj moc maršalskou palicou vykladanou lebkami, putuj svetom ako diplomovaný zručný „drotár“ a múdry „olejkár“ Hippokratov vojak so sestrou Boženou uvoľňovať cesty ohrozeným národom s krošňou na chrbte, plnou nádeje a práce, trebárs s pastierskou palicou v ruke, tak veľmi tej biblickej podobnou z fládrového javorca, čo salašom vonia, vtákmi a ovečkami i črvotočom je zdobená, tou palicou, čo je čiastočkou rodnej hory a žezlom kráľovským, dlaňami otcov a dedov vyhladeným, tou palicou, ktorá keď Boh dá, aj vystrelí. Tú žobrácku zlom na kolene doma a spáľ na vatre histórie. Chod', Slovák, svetom a lieč jeho rany, vyroň slzu nad krivdami biednych, drotuj puknutú Zem a morálny džbán ľudstva, vylej z neho žľe a blen a pomáhaj OTCOVI pásť ovečky a baránky Jeho. Ty to predsa vieš.

Vo svete cti si brata svojho ľudského a pomáhaj mu v núdzi. Nech tvoje ruky zdobia mozole, nie zlaté prstene. Tvoja tvár nech žiari vládny, bystrým a múdrym pohľadom vedca, umelca, speváka a víťazného športovca, ktorému hrud' zlato, striebro a bronz zdobí. Nech svet nezahanbuje a nespáľuje brontová tvár a kalný pohľad bezdomovca, zúfalca alebo zločinca. Ohnivým bičom vyžeň z háremov a zločineckých brlohov, pekelných zlatých metropol Európy zotročené kurtizány slovenské, matky sprznené, nevesty predané, potupené a stratené, a dožič im slobody, materstva a lásky doma.

Nedovoľ hanobiť človeka človekom!

Na púti životom buď ostražitý! Daj si pozor na zlodejov, čo pútnikom vieru a národné povedomie z duší vypúšťajú a sily ich zbavujú. Chceš predsa dôjsť do poslednej stanice svojej krížovej cesty a doplniť si v nej dušu nádejou po celý život ostňami tŕňovej koruny zraňovanú.

Výstraha majstrom. Ľudské prikázanie

Pamätaj si, že talent ťa síce robí majstrom, ale svedomie človekom. Nedovoľ, aby ti zo svedomia vytrhli národ. Čo by si bol bez neho? Duša prázdna a zapredaná! Si predsa jeho svedomím! Čo je proti nemu sláva pochybná? Preto buď jeho múdрым, citlivým svedníkom, učiteľom, hovorcom i nebojácnym zástancom. Tvoj zisk, tvoja veľkosť nech sa meria stratou závidi a darom žičlivosti, slávy a úspechu tvorivému druhovi.

Pamätaj, majster slova, že si bol stvorený na službu národu, nie na pýchu márnivú, či slávu prchavú.

Svedomie nech je tvojím kompasom a vládcom. Jeho ozvena čistá nech sa vznáša nad tebou i tvojím národom ako duch nad vodami. Nech tvorca slova, pravdy a krásy obsiahne uznanie a požehnanie Stvoriteľa.

Majstre! Váž svoje slová zlatom a vykupuj ich svedomím!

Stavaj z nich hrádze proti ničivému, antihumánnemu, antikultúrnemu a antikresťanskému tsunami, valiacemu sa na nás spoza oceánov a púští.

Kto iný to vie lepšie ako ty? Si predsa majster!

Ladislav Ťažký

Vážené slávnostné zhromaždenie!

Vážené dámy a páni!

Z poverenia Jeho Magnificencie rektora univerzity Konštantína Filozofa dovoľujem si v mene Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa, vedeckých rád fakúlt, v menej Správnej rady, akademických senátov, v mene celej academickej obce čo najsrdečnejšie zablahoželať Majstrovi Ladislavovi Ťažkému k udeleniu titulu „doctor honoris causa“.

Vaše slová, Majster Ladislav Ťažký, ktoré si v tejto chvíli dovoľíme odcitovať – „Vždy, keď sa chystám na d'alekú cestu, do druhých svetadielov, za moria, za oceány, keď mám opustiť svoju vlasť, hornaté, zelené Slovensko a Európu aj na pár dní, musím nasiaknuť ich vôňou, nasť z nich sily, aby som vydržal a zostal tým, čím som sa narodil.“ – sa stanú pre nás všetkých mementom, ktoré nás bude sprevádzať na ďalšej ceste životom.

Z poverenia Jeho Magnificencie prof. Daniela Kluvanca, rektora Univerzity Konštantína Filozofa, vyhlasujem dnešné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa, rozšírené o vedecké rady fakúlt, za ukončené.

Prof. PhDr. Eva Tučná, CSc.,
prorektor

Vážení a milý Majstre Ladislav Ťažký!

Už druhýkrát som si prečítal Váš krásny, bohatý a hlboký prihovor na Univerzite Konštantína Filozofa pri príležitosti akademického titulu „Doctor honoris causa“, ktorý Vám táto univerzita udelila. Prvý raz som dostal text Vašej prednášky od prof. P. Libu, teraz som si ho prečítal znova v „Kultúre“. Je mi ľúto, že som nemohol byť pri tej krásnej slávnosti – robil som si v tých dňoch exercície, duchovné cvičenia mimo Nitry. Bol som zavalovaný však v tých týždňoch neuveriteľným množstvom prosieb, žiadostí, pozvaní, listov, návštev, písaním požadovaných článkov či úvah pre domov i pre Rím. A tak som nebol svedkom Vašej krásnej slávnosti, ktorá bola zo strany Univerzity i Vašej strany jedným z vrcholov Vášho života. Vy ste mali už od rokov akademický vysokoškolský titul, máte dávno titul klasika slovenskej literatúry a už oddávna Vás oslovujeme pekným titulom Majstre. No udelenie titulu Dr. h. c., a to Univerzitou Konštantína Filozofa je predsa len pocta nad všetky ostatné. Táto univerzita je Vám mimoriadne blízka. Zúčastnili ste sa mnohých jej podujatí, sympózií o živote a diele mnohých našich vynikajúcich osobností a pozorne ste sledovali celú činnosť tejto univerzity, názvom i poslaním nám takej blízkej. Táto univerzita si Vás teraz uctila najvyšším možným akademickým privtelením. Blahoželám Vám, Majstre, a teším sa s Vami spolu s mnohými, ktorí si vážia Vás i Vaše veľké literárnej dielo ako i postavenie, ktoré zaujímate v našom národnom slovenskom živote. Vďaka Vám!

Príhovor, vážený Majstre, ktorý ste predniesli na Univerzite Konštantína Filozofa, je svojou hĺbkou, pravdivosťou a otvorenosťou dôstojným obrazom Vašej veľkej osobnosti. Ako spisovateľ ste dali nazrieť do svojho vnútra a povedali ste nám všetkým, čím žijete, čím tvoríte a čo ponúkate národu a svetu. Ak sa u nás, zvlášť u Slavianov, ctí jednota osobnosti a diela našich veľkých postáv, najmä aj umelcov, Vy ste nám umožnili týmto svojím prejavom objasniť túto jednotu Vašej osobnosti a Vášho diela. A to zostane v národe navždy. Vaše slová o „sile umenia v Desatore“, Vaša „Prosba“ k národu, Vaše „Prikázanie sebe i svojim“ i Vaše „Ľudské prikázanie“ a Vaša analýza umeleckej literárnej tvorby v duchu týchto zásad sa môžu stať trezorom nášho kultúrneho i národného života vôbec. Vďaka Vám za Vaše slová! Vďaka Vám za Vaše vyznanie! V chaose a zmätkoch dneška, v kalužiach dnešného života a pomýlenej lžikultúry sú Vaše slová čistým horským prameňom krištáľovo sviežej a oživujúcej vody! Vďaka Vám!

Váš v modlitbách
Kardinál Ján Chryzostom Korec

Vážený pán profesor RNDr. Ing. Daniel Kľuvanec, CSc.,
rektor Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre!

S vďakou a úctou, s ktorou som prijal udelenie čestného titulu „doctor honoris causa“ Vašou univerzitou, Vám ešte raz ďakujem za uznanie a vysoké ocenenie mojej literárnej tvorby, publicistiky a tvorivého podielu na morálnej kultúrnej obrode slovenského národa. Veľmi si cením práve toto uznanie. Je to najpádnejšia odpoveď na dvadsaťročné zneuznávanie, obmedzovanie „kultúrnou“ politikou bývalého režimu, ktoré vyvrcholilo zákazom publikačnej činnosti, likvidáciou mojich kníh ako aj výkonu práce na takom úseku, ktorý by bol zodpovedal mojej kvalifikácii a vzdelaniu.

Popri svojej literárnej práci nemohol som sa vyhnúť publicistike a v oboch žánroch, ale v publicistike zvlášť, rýchlejšie a pádnejšie sa venovať osudu slovenského národa v súčasnosti, teda histórii slovenského národa, ktorú píše necitlivá politika práve teraz, v tejto chvíli, a to rýchle, často nenápadne. Zakrýva ju záplavou sľubov, dávaj jej podobu zákonitosti v nekonečných a národu nezrozumiteľných rozpravách v parlamente, vo vláde a zvlášť nebezpečne vo vševládnych médiách. Slovensko a slovenský národ v nich dostávajú upokojujúce, uspávajúce, ba až smrtiace injekcie. Mám pocit, akoby slovenský národ len čo vystúpil na európsku politickú scénu, hneď z nej mal aj odchádzať bez toho, aby sa bol mal čas predstaviť, alebo uviesť svoju historickú drámu a súčasnú trýchlohu, už ho zo scény vytláčajú bez poznania a uznania, vencov a aplauzu.

Slovensko je zahanbujúco nezamestnané, urážajúco bezdomovecké, nebezpečne choré a vážne ranené pakultúrou, antinárodnými politikmi, pažravým kapitálom, výpredajom svojich zlatých pokladov a z toho zrodenu chudobou. Čo je však najhoršie, steká nielen z národnej, ale aj morálnej krvi, ktorá kvapká na dno prázdnej kultúrnej pokladnice. To, že sa v podobnej situácii, zdôrazňujem podobnej, nie v tej istej nachádza Európa, nás Slovákov môže skôr znepokojiť ako uspokojiť. Všetkým európskych národom hrozí zánik etnicity. Dôkaz toho sú sociálno-etnické nepokoje vo vyspelej západnej časti zjednocujúcej sa Európy. Malým hrozí zánik preto, že sú malé, veľkým preto, že sú bohaté. Dokonca vo veľkom nebezpečenstve sa ocitá aj v súčasnosti mierumilovné kresťanstvo. Jeho odpúšťanie a lásku zneužívajú proti nemu iné, výbojné a ekonomicky ladené diktátorské či dokonca mafiánske náboženstvá a cirkvi. Ničiteľské ekonomické, kultúrne a náboženské a teroristické tsunami sa valí nielen Európou, ale svetom. Žiaľ, ľudstvo si nemá na koho sťažovať, len si vstúpiť do svedomia, ak mu nejaké zostalo.

Spisovateľom všetkých národov prislúcha povinnosť svojou tvorbou bojovať o svedomie, morálku a kultúru svojho národa a ľudstva.

Vážený pán rektor! Mimoriadne silný zážitok z pokojnej a vrcholne dôstojnej slávnosti mojej inaugurácie a udelenie čestného titulu „doctor honoris causa“, v ktorej vidím a cítim aj, či najmä Vašu osobnú iniciatívu, ma zaväzuje venovať aj zvyšok svojich tvorivých síl kvalite literárnych diel a ľudským čnostiam v nich, liečeniu chorôb a utišovaniu bolesti ešte stále dobrého a prežiť schopného slo-

venského národa. Len mu treba pomáhať. Treba mu dať vzdelanie, kultúru a prácu.

Ďakujem, pán rektor, Vám a Vedeckej rade UKF za poctu a posilu pokračovať v tvorivej práci. Vašou univerzitou udelený mi „honoris“ je pre mňa najvyšším morálnym „honorárom“ za celoživotnú tvorbu, jej najdôstojnejším uznaním.

Bratislava 30. októbra 2005

Ladislav Ťažký

Takmer súkromný rozhovor s Ladislavom Ťažkým

Skutočnosť, že Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre sa rozhodla udeliť Ti vedeckú hodnosť „Doctor honoris causa“, je pre Teba iste pocta. Rovnakou poctou však pre našu univerzitu je fakt, že si túto vedeckú hodnosť prijal. Išlo o výsostne slávnostnú a vážnu udalosť, jednako keďže sa poznáme dlhé roky, azda nebudeš pokladať za nevhodné, ak teraz zabočím do oblastí najmä literárno-súkromných... Čitateľovi týchto riadkov by som totiž rád pripomenul, že aj v súčasnom veku takmer jednosmernej racionality žijú ešte ľudia, ktorým nechýba duša, ktorí preferujú dušu a pestujú dušu – ľudskú. Dovoľ teda prvú otázku: o ľudskej duši, o zmysle ľudského bytia, o tom, prečo a načo sme vlastne tu na tejto Zemi, čím si ako ľudia navzájom môžeme byť užitoční... Na túto otázku si odpovedal už svojím rozsiahlym dielom, napriek tomu prosím, aby si povedal niekoľko slov o hodnotách ľudského života, ktorých živnou pôdou je duša...

Duša je mysliteľská, citová, rozumová náplň podstaty človeka, teda to, čo ho robí človekom, a vrcholom alebo výrazným znakom duše i ducha človeka je svedomie. Ak duša cíti výčitky, bolesť alebo lásku, ozýva sa v svedomí. Svedomie je ohlasovateľ zla v duši, jej obranca i vyslanec, je aj jej čističom, údržbárom jej dobrého zdravotného stavu. Skrátka, duša, to som ja, to si ty, to je on, to sú oni – ľudia. Akú hodnotu má moja duša, tak si ma cenia ľudia. Oni síce moju, tvoju, jeho dušu nevidia, lebo je neviditeľná, nehmatateľná,

nemateriálna. A predsa. Je všade, kde som ja. Ľudia vidia moje konanie, správanie, hodnotia moju prácu-tvorbu. Na klzkej ceste v nezmyselnom behu za čímisi, povedzme, za ctižiadosťou, slávou, zárobkom, postavením, za pochybným víťazstvom alebo za erotickou túžbou, ktorú nemožno nazvať láskou, alebo za pomstou, teda za zlom, ktoré sa mi javí na prvý pohľad ako príjemné dobro, je najistejším brzdárom už spomínané svedomie.

Lenže kde sa vzalo svedomie? Darovali mi ho rodičia? Výchova? Vzdelanie? Viera v Boha, alebo viera v nejaké humanistické idey, alebo politické ideály a programy? Neviem. Jednoducho bolo vo mne tak ako v každom inom. Viem len to, že ak sa mi svedomie ozývalo v detstve, keď som oberal susede hrach, alebo natrhal si z cudzej čerešne lákavé plody, ak som nepomohol žobrákovi alebo spolužiakovi, ak som po „akcii“ necítil radosť ani pocit víťazstva, nebol som spokojný, cítil som, že je vo mne neznáma sila, ktorá v mojej duši vztýčila napomínajúci prst, ktorý hovoril: „Nerobíš dobre“.

Ľudia, ktorým vládnu výčitky svedomia, nemajú ľahký život. Často sú chudobní, upracovaní, bez kariéry, a predsa sú veľkými boháčmi, vlastnia najcennejšie ľudské klenoty: čistotu svedomia, pokoj, istotu, pokojný spánok a široký rozmer duše.

Pravdaže, k týmto poznatkom prichádza človek pomerne neskoro a neprichádza k nim bez toho, aby sa nebol v živote dopustil chýb, ba priam zla, ktoré aj on považoval za dobro. Teda niet človeka, dokonca ani svätca bez omylov. Sám vtedy cíti, že ako liek je potrebná

najprv tá samovnútoraná pokorná spoved', potom aj tá u kňaza alebo u psychológa, niekedy na to stačí dobrý priateľ, rodičia, v dospelom veku vnímavá, citlivá a odpúšťajúca manželka.

Teda hodnoty ľudského života sú v čistote duše a v dobrom duchu, ktorý sa prejavuje v pokoji a dobrej vôli. Na svete sme na to, aby sme žili s ľuďmi dôstojným životom v rodine, ale v nijakom prípade nie na úkor iného. Žijeme a my spisovatelia aj tvoríme najmä preto, aby sme spolu so svojimi čitateľmi predstavovali, videli a chápali zlo v celej nahote alebo obludnosti a bojovali proti nemu svojím talentom, tvorivými schopnosťami a pracovitosťou. A najmä nebáli sa, že nás to zlo (ten čert) kopne tvrdým kopytom.

Verím, že ľudské hodnoty sú dosiahnuteľné a nezničiteľné. Zahynú len s ľudstvom a zemeľou. Aj potom ich duch a istá podoba bude existovať. Samozrejme, že my ľudia ich nebudeme cítiť, lebo nás nebude. A čo bude s našou dušou, keď opustí telo, ktoré prestane cítiť a myslieť, neviem. To je už viera v život večný.

Kedže som si „vymohol“ súkromný tón pre tento rozhovor, rád by som pripomenul, že počas svojho pracovného života som mal troch vynikajúcich šéfov: dramatika Jána Soloviča, prozaika Ladislava Ťažkého a básnika Jána Buzássyho. Každý z vás bol iný, a predsa boli ste si blízki veľkorysosťou, múdrosťou, talentom a vernosťou svojim myšlienkam a ideálom, čo, iste uznáš, v tomto svete nie je málo. Mohol by si povedať niekoľko slov o tom, ako si videl Ty svoju cestu na post čestného predsedu Spolku slovenských spisovateľov?

Najprv poznámka k môjmu „šéfovaniu“ tebe a Jaroslavovi Rezníkovi. Boli sme šťastne zvolenou trojkou spolkových ťahúňov v prospech slovenskej literatúry.

Moju cestu na post čestného predsedu Spolku slovenských spisovateľov videli stovky spisovateľov možno lepšie ako ja sám, lebo oni ma prehovárali, nahovárali a niektorí dokonca veľmi vážne apelovali na mňa, až mi začali vstupovať do svedomia, aby som prijal voľbu za predsedu spisovateľského spolku. V revolučných dňoch, keďže všetko staré padalo a ťažko sa rodilo nové, zväčša nepodarené, keď staré tresty boli šmahom zrušené, t. j. bol zrušený aj môj trest, dvadsaťročný zákaz publikovania, šrotovania kníh, organizovania sa, volenia a ďalšie obmedzenia, boli takí, ktorí po funkciách naťahovali obe ruky. Už neviem presne, ani kto vlastne zrušil či surovo rozbil starý Zväz slovenských spisovateľov a demonštratívne opúšťal „revolučný“ a nemohúci zjazd a vymyslel novú, či dokonca nové organizácie spisovateľov. Viem, že to boli kriklúni (nky), nie som si istý, či to boli aj skutoční spisovatelia, alebo len takí – také, čo sa okolo literatúry motali. Viem len to, že slovenskí spisovatelia sa zrazu začali štiepiť na spolky a asociácie, Maďarov, Ukrajincov, nezávislých a všelijakých iných, v podstate však tých, ktorí sa jasne a bezpodmienečne hlásili k slovenskému národu a jeho kultúre a politickým právam, a tých, ktorým všetko národné začínalo „ml'aniet“ vraj nacionalizmom a ich konanie sa veľmi ponášalo na antinárodné, kozmopolitné a vyhrocujúce sa nepriateľstvo stoj čo stoj! Keď som zbadal, o čo v rozbíjaní Zväzu slovenských spisovateľov ide, na

zdlhavé presviedčanie vážených majstrov som kandidatúru na predsedu Spolku prijal, ale s podmienkou, že nebudem úradníkom, ale len „čestným predsedom“. Tak sa aj stalo. Bol som ním tri roky. Čestný znamenalo NEPLATENÝ. Takého predsedu, čestného a neplateného, si viem predstaviť aj dnes. Viem si predstaviť aj to, že by ktosi (lebo samy organizácie spisovateľov sa nezrušia) zrušil tieto organizácie, ušetril na administratíve a pre spisovateľov zabezpečil auto a šoféra, aby mohli chodiť medzi čitateľov tak, ako to robili pred revolúciou. Viem, pravdaže, viem, že je tu demokracia a s ňou kráča byrokracia, chuť po vláde, aj keď niet komu vládnuť. Zdá sa, že spisovatelia sa rodia aj mimo organizácií. Vlastne tak sa aj rodili. Mňa prijali za člena Zväzu, až keď som mal za sebou tri kniky – mo- je základné diela!

Po troch rokoch, tak ako nám to kázali stanovy Spolku, som pres- tal byť čestným predsedom. Noví funkcionári spolku už čestného predsedu nepotrebovali. Bolo po revolúcii. Všetko bolo vyhrané. Spolok sa uzákonil, usadil, aj jeho satelity. Prichádzala nezamestna- nosť a ťažké časy pre literatúru a spisovateľov. Začali sme sa cítiť ako bezdomovci v slovenskej kultúre. Bolo si treba hľadať sponzo- rov a zamestnanie. Mnohí sa dali na politiku, diplomáciu a podnika- nie. Sloboda sa nám valila ponad možnosti tvorby a zaplavovala ich. Medzi spolkami a ich členmi začala narastať žiarlivosť až nevraží- vosť. Literárni „vedci a kritici“ nehlásiaci sa k Spolku slovenských spisovateľov začali kádrovať a zaradovať spisovateľov medzi „pro- slovenských“ (vraj menej významných!) a „svetových“, hodnotnej-

ších. Urobili to najhoršie, čo mohli. Totiž nie je to pravda, je to len spolková-klubová nenávisť. A práve tá slovenským spisovateľom i slovenskej literatúre najmenej chýbala.

Čestná hodnosť Doctor honoris causa Ťa pasovala do pozície vedca. Mohol by si povedať niekoľko slov o svojom vzťahu napríklad k národopisu rodného Čierneho Balogu a vôbec k slovenskému ľudovému umeniu?

Naozaj stručne. Keď ma strana a ŠTB zapísali na ČIERNU LISTINU, t. j. medzi tie „kádre“, ktoré majú byť pod prísnyim dohľadom a v čase núdze aj likvidované, minister Miroslav Válek ma zaradil zamestnal v ÚLUV-e. Keď som vraj z Čierneho Balogu, tak ľudovému umeniu rozumiem lepšie, ako keby som ho bol študoval na vysokej škole. Isteže ľudové umenie mi je blízke, mám ho v krvi, vyrástol som s ním, preto v ÚLUV-e sa mi stalo osudným. Zamestnalo ma. Výskumná práca DREVORUBAČI A UHLIARI NA ČIERNOM BALOGU sa mi vydarila. Pomohol mi pri nej môj otec, ktorý bol posledným žijúcim uhliarom s výučným listom na Čiernom Balogu. Okrem nej som napísal vyše tridsať umelecko-tvorivých a osobných portrétov majstrov ľudovej umeleckej výroby z rôznych odborov. Ako začínajúci „výskumný pracovník“ ľudového umenia som pracoval necelých sedem rokov. Avšak čo ako krásna bola táto práca, predsa len bol som do nej nútený. Žiadala sa mi literárna tvorba. Za tie roky som popri „výskume“ napísal aj dvojzväzkový román Evanjelium čatára Matúša, ktorý je priamym pokračovaním románu Amenmária, samí dobrí vojaci. Dlhé roky ležal v šuplíku.

Teší ma, že veda z Tvojho života nevytlačila krásnu literatúru. Povedz, prosím, niekoľko slov o tom, čo pre Teba znamená literatúra a čím – z literárneho hľadiska – chceš ešte prekvapiť slovenskú kultúrnu pospolitosť?

Literatúra je pre mňa predsa len ten najlepší „nástroj“, alebo jazyk, ktorým viem ľahšie, zaujímavejšie, hlbavejšie a krajšie povedať ľudom, aký som bol, aký som a aký chcem byť, čo si o nich myslím, ako ich vidím, ako sa medzi nimi cítim, čo im odkazujem, aké vzory človeka sú mi blízke a prečo im ich odporúčam. Ale ani toto nie je to hlavné, prečo píšem. Literárnou tvorbou sa pred svetom spovedám, priznávam svoje hriechy a trocha sa chválim. Všetky moje diela vychádzajú z mojich zážitkov. Jedni sú takmer „dokumentárne“, druhé sú mojím životom pošepkané a životmi iných dotvorené. Prekvapuje ma, že niektorí kritici by radi menili osudy mojich postáv. Jedni sa priam dožadujú, aby môj hrdina čatár Matúš z vojnových románov prešiel na „druhú“ stranu, t. j. k „Rusom“, alebo sa pýtajú, prečo sa na východnom fronte vôbec ocitol, iní mi zasa vyčítajú, že sa čatár Matúš dal zajať a stoj čo stoj sa mal stať „udatným partizánom“. Ale ja som Amenmáriu napísal práve preto, že čatár Matúš neprešiel. Nebol to nijaký hrdina, len obyčajný plachý chlapec, preto utekal domov a na úteku z jedného (poľného) lágru ho Maďari znova zajali, väznili a odovzdali Nemcom, ktorí ho internovali v ďalšom lágri. Bránim sa tým, že román píšem ja a nie kritik a píšem ho najmä pravdivo. A vôbec celá moja literárna tvorba je životný, cestovný, vojnový dokument, moja púť životom, reportáž o ceste životom. Je

až príliš pravdivá, úprimná, otvorená. S pravdou a za pravdou idem až do detailov.

Anglickí kritici-slovakisti chcú, aby Ťažký písal ako Tolstoj, jeho vlasteneckú vojnu (a mier), a porovnávajú ju s mojou nevlasteneckou vojnou (a mojím mierom). Robia sa znalcami slovenskej literatúry a pritom nevedia, ani čo je to OŠTIEPOK: Ten vraj akoby do literatúry ani nepatrí. Práve najkrajšie scény z románu Amenmária sú tie, kde čatár Matúš provokuje Nemcov vôňou oštiepkov a predstavuje ich ako slovenské granáty. Alebo keď opustený v noci v krymskej stepi sedí na otcovom drevenom kufríku z prvej svetovej vojny a zajedá si oštiepok a popri tom sa v mysli prenáša na Priehybinský salaš k bačovi Lukáčovi a do slovenských hôr. Nuž čo robiť s takým Angličanom? Keby prišiel na Slovensko, podaroval by som pár slovenských granátov, aby cez ne čuchol Slovenko.

Na záver k veci. Čatár Matúš žil šesťdesiat rokov v búrlivej spoločnosti. Bol takmer všade, kde sa čosi prevratné, dnes už historické, dialo v živote slovenského národa. Tie roky boli pre neho vojnou i mierom, civilnou vysokou školou ľudskosti, prepadal v nej i vyzna- menával sa. Skončil takmer na morálnej, psychickej poprave. Takmer! Nakoniec sa mu predsa len dostane satisfakcie. Ale ja som ho v románe POPRAVA ČATÁRA MATÚŠA nechal zomrieť bez satisfakcie. (Veď mnohí sa jej nedočkali.) Bolo mi ho ľúto, ale aj keď ostrieľaný vojak, väzeň, zajatec bol tvrdý chlapík, jeho citlivá duša nezniesla útoky na česť, nezniesol bičovanie duše. Zomrel od žiaľu. Zdalo sa mi, že aj sám chcel zomrieť. Ale kniha, aj keď je už takmer

napísaná, ešte stále čaká v šuplíku môjho stola. (Na amnestiu?) Počkám... ešte počkám... Ale na čo? Na pravdu? Tá sa zo dňa na deň stráca... Alebo si čatár Matúš počká na mňa a odídeme spolu. Sme predsa dojčatá. Odtrpeli sme si svoje jeden za druhého. Mňa vynesú od stola a jeho zo stola. V nekrológu ho možno oživím a očistím. Prepáč! Je to smutné. Ale mne je naozaj za čatárom Matúšom smutno. S ním akoby som odchádzal z literárneho života. Skončíme, ako raz skončí každý.

Na záver si nemôžem odpustiť otázku akoby z iného košíka, i keď tiež na veľmi veselú tému: pred rokmi sme boli spolu v Nadlaku na návšteve u rumunských Slovákov. Ty si o tom písal, ba literárne si zvečnil i naše nočné peripetie, keď stačila konzerva, aby sme sa dozvedeli, kde býva náš kamarát Ondrej Štefanko. Spomínaš si na dolnozemských Slovákov?

Áno, spomínam a veľmi často. Na tých v Rumunsku i na tých vo Vojvodine a Banáte, ale aj na tých v Békešskej Čabe, v Slovenskom Komlóši, v Poľsku, vo Švajčiarsku, v Kanade... Rád by som sa k tým do Nadlaku ešte vrátil. Ako sa dozvedám, mám tam ísť s Miroslavom Bielikom, správcom MS, a Petrom Mišákom, šéfredaktorom Slovenských národných novín. Za všetkými Slovákami v zahraničí mi je smutno, lebo aj oni nám pomaly, ale iste odchádzajú ako čatár Matúš.

Zhováral sa Peter Andruška

DVE ESEJE LADISLAVA ŤAŽKÉHO

Všetky cesty vďačných vedú do Nitry

Múry prekvitajúcej pevnosti slovenskej kultúry v Nitre sa chvályhodne z roka na rok upevňujú. Čo v nej prekvitá? V prvom rade duch kresťanstva, ktorý pestujú vzdelaní, Bohu i národu oddaní pastieri. Popri nich sú tu literáti, spisovatelia, organizátori kultúry a priam vzorovo pracujúci Dom Matice slovenskej, gymnáziá a dôstojne sa prezentujúce dve univerzity. A na potešenie zveľadiť, okrášliť, zabaviť a rozveseliť obyvateľstvo Nitry, Ponitria opäť sa ujali vynikajúci športovci.

Nič z toho, čo som menoval, by sa nebolo zrodilo a rozkvitlo, keby tu neboli osobnosti presahujúce priemer nášho občianskeho, náboženského, kultúrneho a duchovného života. Sú to jednotlivci? Jeden, dvaja, traja? Je ich tucet, dva, či tri? V Nitre sa vzácné spojila časť ekonomiky s kultúrou. Ako príklad svieti AGROKOMPLEX a HOJ, VLASTŤ MOJA.

Dnes v tejto chvíli nám prichodí hovoriť o dvoch, o dvoch duchovných bratoch, nitrianskom Konštantínovi a Metodovi, kardinálovi Jánovi Chryzostomovi Korcovi a mysliteľovi, filozofovi, historikovi, estétovi, básnikovi a lekárovi MUDr. Pavlovi Straussovi. Obaja títo muži sú hodní úcty a vďaky. Nepatria len Nitre a Slovensku, ale svetu. Ak v tejto chvíli preberá otec kardinál cenu Pavla Straussa „za trvalý prínos v oblasti kultúry“, keby žil práve on, Pavol Strauss, mohol by preberať cenu kardinála Jána Chryzostoma Korca

za celoživotný a trvalý prínos v oblasti kresťanského myslenia, morálky, viery. Že ako prvý preberá cenu Pavla Straussa práve otec kardinál, je úctou týmto činom vyjadrenou v prvom rade Pavlovi Straussovi.

O Pavlovi Straussovi nikto nepovie viac, ako povedal jeho osobný literárny historik Július Rybák a jeho znalec a ctiteľ viedenský lekár MUDr. Martin Jančuška. A predsa každý, kto ho poznal, má zo stretnutia s ním svoj nikým nenahraditeľný zážitok. Skromnosť a hlbavosť ho ctili.

Moju pozornosť naň upriamil člen Činohry DPOH, zvláštny človek, jeden skutočne najlepší slovenský divadelný a filmový herec v histórii slovenského divadla a filmu, človek veriaci, v divadle často vysmievaný a podozrivý, ktorý sa nebál odmietnuť hrať postavu Náместníka (pápeža), (dobré sa na tú udalosť pamätám!), lebo nesúhlasil s jej zobrazením. Priečilo sa to jeho citu pre pravdu. Istú štátnu cenu a kamenné divadlo zamenil za buldozér na národnej stavbe. Bol to Gustav Valach. Statočný Valach! V roku 1990 mi povedal: „Choď do Nitry a stretni sa s nenápadným božím človekom MUDr. Pavlom Straussom a počúvaj ho. Potom ho aj čítaj. A zamýšľaj sa nad ním. Uvidíš, čo všetko ti dá. Ale nie zadarmo. Jeho myšlienky nie sú vzletné, povrchné, ale hlbavé. Treba ich nielen čítať, ale študovať a precítiť. Môžu bývať len v spriaznenej duši a dobrej vôli.

Poslúchol som tohto rázneho, niekedy i škriepneho Valacha, šiel som do Nitry a stretol som sa s Pavlom Straussom. A niekoľkokrát. Počúval som ho a čítal. Ba oveľa viac. Študoval. Gustáv Valach mal

pravdu. Dokonca som mu ako čestný predseda SSS odovzdal aj vyznamenanie.

Ale v Nitre o niečo skôr, ešte pred Pavlom Straussom, našiel som muža-osobnosť, ktorého som predtým poznal len z počutia, najmä počas tzv. revolúcie v rokoch 1989-90, a to najprv v rodinnom prostredí mojej manželky v Klížskom Hradišti, ktoré je len dvanásť kilometrov vzdialené od jeho rodiska Bošian. Bol to vtedy diecézny biskup nitriansky Ján Chryzostom Korec. Osobne sme sa zoznámili náhodne (ak náhoda existuje, lebo raz sme sa stretnúť museli), na chodbe stánku slovenskej kultúry, v opere SND. Cez prestávku stál v kruhu niekoľkých otcov biskupov. Naše pohľady sa stretli a ja som ho úklonom pozdravil. On opustil kruh otcov biskupov a hlasito, s úsmevom a podávajúc ruku zvolal:

„No konečne, Ťažký, konečne, majstre, že sa naše cesty stretli!“

Bol som úprimne dojatý, že on, väznený, súdený a sledený poznal dvadsať rokov umlčovaného slovenského spisovateľa. Vtedy som ešte netušil ako silno bratsky a kresťansky sa stretli naše duše. Čítal som ho, veľa čítal, počúval a niečo čítal aj on odo mňa. Spoznávali sme sa cez tvorbu a jeho kázne. A porozumeli sme si. Moje cesty vďačnosti niekoľkokrát v roku viedli do Nitry, do jeho sídla, ako som si to miesto nazval, na Nitrianskej svätej skale. Moja návšteva otcom Petrom limitovaná na maximálne dvadsať minút sa akosi zákonite pretiahla na dve univerzitné prednáškové, konzultačné semináre alebo spovedné trištvrtet hodinovky. Na programe bolo slovo. S tým sme obidvaja pracovali. Slovo božie, literárne, ľudské

i to nepríjemné slovo politické. Predmet rozpravy? Slovenský národ, jeho viera, kultúra, morálka, chudoba, morálna náplň vlastnej duše, budúcnosť národa a najbližšie vyhliadky sveta. A, samozrejme, slovenská literatúra a kultúra. Ako vidíme, predmety, ktoré treba študovať celý život všetkým školám a akadémiám.

Od otca kardinála som odchádzal ako žiakik po skúške i ako hriešnik po spovedi s plnou hlavou otázok, ale postupne som sa upokojil, lebo som bol naplnený dobrou vôľou a chuťou do práce i života. Navyše s pocitom väčšej zodpovednosti v literárnej tvorbe a publicistike. S vedomím, že slovo je obrovská obranná i útočná zbraň, s ktorou treba narábať tak, aby neukrivilo spravodlivému, neranilo, neobžalovalo nevinného, ale pomohlo biednemu, chorému na tele i na duchu a spievalo na slávu božiu a ctilo si človeka.

Nie, týmto vyznaním som sa nemienil chváliť. Pocit, aký sa ma zmocnil po návrate z Nitry, môžu potvrdiť mnohí z vás. Najmä literáti, pedagógovia, vedci, politici, diplomati, prezidenti, generáli, princovia, štátnici z rôznych krajín sveta, ktorí sa s otcom kardinálom stretli. I samotný Georg Busch, prezident najmocnejšieho štátu sveta, s manželkou.

Keď v nedávnej histórii Slovenska nastalo politické vákuum, keď sme už a ešte nemali prezidenta, slovenský národ to znášal pokojne. S dôverou sa obracal k Nitre, k chrámu svätého Emeráma, k miestu, na ktorom pred viac ako tisíc rokmi stál malý chrám, v ktorého základoch ešte aj dnes cítiť blahodárneho ducha solúnskych bratov Cy-

řila a Metoda a odlesk slávy kniežaťa Pribinu a veľkosť Svätopluka a jeho ríše.

Slovenský národ mal a stále má svojho „duchovného prezidenta“ alebo svoje nitrianske knieža, tak ako v nádeji má aj svojich sitnianskych rytierov. Slovenský národ sa nesmie vzdať svojich snov. Tie nie sú závislé na politických stranách, preto nie je na nich závislý ani „duchovný prezident“. Na jeho „voľbe“-„sne“ sa Slováci zjednotili bez agitácie. Otec kardinál národ nikdy neopustil, žil s ním najmä v zlom a žije s ním celý život. Áno, na celoživotných slovenských misiách.

Svetskí politickí prezidenti odchádzali a prichádzali, kňaz-biskup-kardinál zostával. Politické strany, ktoré vládli a diktovali Slovensku, odchádzali, prichádzali nové a tiež opäť odchádzali, zanikali, cirkev zostávala. Odišli aj jeho prokurátori a sudcovia, väznotelia, on, čo ako potupovaný, deťaný - zostal. Zostalo v ňom aj jeho sociálne cítenie, ktoré bolo silnejšie ako u tých, čo mu ho popierali a puncovali ako tmára.

Prečo chodili k otcovi kardinálovi zahraniční hodnostári, je samozrejmé. Dávali si za povinnosť pozdraviť slovenskú i svetovú „duchovnú osobnosť“. Prečo sme k nemu chodili a chodíme my, slovenskí spisovatelia, politici, kultúrni pracovníci a osobnosti z ekonomického sveta? Každý má svoj vlastný dôvod. My, slovenskí spisovatelia, teda nielen ja, sme k nemu chodili a chodíme pre posilu ducha. Bolo treba pomáhať rodiť sa slovenskej samostatnosti, Slovenskej republike, pomáhať tomuto štátnemu mláďatku, budovať si ducha

nového sociálneho a kresťanského štátu, obnovovať vieru národa, vysvetľovať, že tento štát sa zrodil z túžob jadra národa, rozhodnosti a vôle zodpovedných osobností, z ducha i práva slovenského národa vcelku, napriek macochám a otčimom, ktorí ho nechceli a stále nechcú ani dnes, ale vládnuť mu chcú, chcú aj jeho bohatstvo, najradšej by ho odložili do úschovného okienka „globálneho kláštora“ pre nechcené deti. Bolo treba nahlas, konečne bez zábran povedať i stále je treba hovoriť, že slovenský národ má také isté právo ako všetky národy Európy na svojbytnosť, samostatnosť a vlastný štát, že po dosiahnutí samostatnosti môže žiť v spoločenstve európskych národov. Nemohli sme čakať, čo na to povie ten, čo vlastný, ale aj náš spoločný štát nechcel, naopak, chcel a stále chce žiť s niekým, presnejšie pod niekým. To je už starina, ktorú už zamietajú aj zjednotená Európa, v ktorej sa podujali žiť aj slovenský národ v samostatnom štáte.

K otcovi kardinálovi sme chodili a budeme chodiť, dokiaľ bude žiť, aby sme sa učili z jeho prebohatej životnej skúsenosti, utrpenia, súdov a väzenia, múdrosti, statočnosti, (áno, statočnosti! Nebál sa ani bájneho Taurusa v strede Európy v Kremnických horách a uchránil Európu pred krádežou), viery v Boha, ľudskej blízkosti, vzdelanosti, jeho literatúry, dejín, teológie, filozofie, najmä chlupskej otvorenosti a tolerantnej, inteligentnej a kultúrnej slovenskosti.

Jednoducho povedané, privádza nás k nemu úcta k tomu všetkému, čo sformovalo jeho osobnosť. A nebojme sa povedať i to, že ako jeden z mála slovenských kňazov dáva nielen Bohu, čo je božie, ale aj národu, čo je národné. Je to povinnosť každého kňaza, nielen

tých u horných a dolných susedov. Slovenskému národu sa po stáročia až podnes veľa bralo a málo dávalo.

Aj preto si väčšina Slovákov svojho kardinála váži a miluje ako otca a brata, priateľa, božieho sluhu, tolerantného, pokrokového človeka a európskeho vzdelanca.

Teda nie je to len magnet slovenskej histórie sústredenej v Nitre, nie je to len Pribina alebo Svätopluk, ktorí nás priťahujú k Nitre, ale je to najmä osobnosť otca kardinála Jána Chryzostoma Korca. Ale skôr, ako sme chodili k nemu my do Nitry, chodili k nemu veriaci do Petržalky, keď bol kňazom-biskupom v montérkach. Bývalý režim nechtiac nám „vychoval“ a „daroval“ takého kňaza-robotníka, vzdelanca, biskupa, kardinála, trpiteľa zoceleného vo väzniciach, ktoré mu boli chrámom, akého nám mohli v dobrom závidieť v celej Európe.

Otec kardinál svojou pastoračnou činnosťou v Nitre oživoval kresťanské korene národa, ako starostlivý záhradník ich zavlažoval láskou, aby nevyschol strom národa a požehnával slovom božím. Aj preto vyrástli z neho nové životodarné výhonky.

Vďaka, majster „záhradník“ za plodnú prácu a oživenie hynúcej záhrady národnej. Slovensko si Vás zaslúžilo a stále Vás veľmi potrebuje. Ste živinou, vlhou jeho ducha, oporou i nádejou.

Rozdielnosť áno – rozdelenie nie

Pri slove rozdielnosť si môžeme predstavovať: pestrosť, rôznosť, inakosť, demokratickosť, uvoľnenosť a v podstate SLOBODU.

A v slobode vyhranení pozíciu (názor), ale aj opozíciu proti nútenej jednote - jednohlasnosti. Rozdielnosť je teda kontra uniformita. Zdalo by sa, že rozdielnosť (inakosť) nás zatláča, alebo znemožňuje priblížiť sa k jednote, že jej zmyslom je jednotnosť, jednofarebnosť, jednomy-seľnosť narušiť ak nie dokonca rozbiť a rozdeliť ju (jednotu) na niekoľko častí, minimálne na dve. V politike sa pri hlasovaní zjednoduší: kto je za, kto proti a kto sa zdržal? Ten sa pripočíta k väčšine. Rozhoduje dohodnutá väčšina alebo dvojtretina. Dost často len jeden jediný hlas.

Ak ide o banálne veci, nepodstatné problémy, rozdielnosť je neškodná, ba skôr osožná. Ale ak ide o životné či historické záležitosti spoločnosti, národa a jeho štátu, najmä napríklad jeho ľud prospešných zákonov alebo ochranu národného majetku či zabezpečenia ochrany národa pred okupantom, je rozdielnosť, už nie taká istá, ale povážlivá, a rozdelenosť, krajný stupeň rozdielnosti škodlivá, nebezpečná alebo až sebazničujúca.

Ako sa vymotať z tohto zdanlivo slovného kľbka slov a pojmov?

V tomto prípade rád volám na pomoc svätého Augustína, ktorý sa týmto fenoménom zaoberal veľmi vážne, dospel k poznaniu, ktoré je východiskom, a radí nám takto: „V zásadných veciach buďte jednotní, v podružných slobodní a vo všetkých láskaví.“ Dokonca aj láskaví? Pýtam sa ho. Je to vôbec možné? Láskavosť začína byť (či už je) neznámou ľudskou veličinou.

Ľudská spoločnosť a v nej všetky národy, náboženstvá, filozofické smery, ekonomický a kultúrny rozvoj, ba dokonca aj velenie armád

v období mieru sa vyvíjajú a rozvíjajú alebo aspoň sa tvária, že sa slobodne rozhodujú, že si dajú dokonca radiť, ale keď ide do tuhého, zrazu, keď začínajú nemať pravdu alebo silu, volajú po jednote, aby silu nadobudli, dokonca sú ochotní či nútení prijať diktatúru führera alebo generalisima, a to všetko vraj v záujme jednoty, ktorá vedie k nedeliteľnosti moci. Sústredená moc v triumviráte alebo v jednej osobe v diktátorovi môže zdanlivo poslúžiť celku, ale len v krátkych chvíľach, keď je spoločnosť ohrozená, „stádo“ rozprášené, keď ju do jednoty môže sústrediť len jeden charizmatický vodca alebo jeden pastier, najistejšie jeden Boh, ale ten je práve u kresťanov Trojjediný.

Teda zopakujme si: Vo vážnych historických chvíľach na čele spoločnosti alebo národov bývajú aj diktátori, „múdri vodcovia“ a „otcovia národov“, „tatičkovia“ prospesní, ale len v krátkom katastrofickom období. Keď sa spoločnosť už v mieri má vyvíjať slobodne, títo bývalí vodcovia a otcovia sú už len symbolom, históriou alebo okrasou štátu, prípadne legendou, ba takmer iste prekážkou jej rozvoja, spoločnosti, národa, štátu. Ak zostanú dlho pri moci, vyrastú z nich vojnoví zločinci, hitleri, musoliniovci, pinočetovia, frankovci, stalinovia, usama bin ládinovci alebo sadám husajnovci, ajatoláhovia. Ich činnosť musí byť ukončená násilne, zvyčajne ich smrťou (César, Musolín, Hitler). Podotýkam, že diktátormi v našej dobe už nebývajú králi, ale „vodcovia, führeri, duceovia, správcovia kráľovských korún a dokonca už aj prezidenti alebo predsedovia. Osobná moc je nákazlivá, lákavá, lahodiaca duši jednotlivcov, uzurpátorov a psychicky narušených vládcov. Tak dlho upevňujú jednotu národa, až sa

scvrkne na ich osobnú vôľu, na ich chorú osobu. Zo sústredenej moci ochorejú, stratia rozum, súdnosť a cit. Sami seba považujú za večných vládcov, dokonca za bohov. Chvála Bohu, my máme taký zákon, že u nás sú prezidenti volení, a to najviac na dve volebné obdobia, aj keď by s takou právomocou, akú majú teraz, neboli škodliví ani v ďalších volebných obdobiach Ale národ, spoločnosť chce zmeny, a to vo všetkých organizáciách, stranách i vláde. Nechce desiatky rokov lepiť známky na listy s tým istým portrétom alebo počúvať prázdne sľuby. Tváre videné vždy a všade a nič nového neprinášajúce sa jednoducho zunujú, prežijú, sprotivia. Áno, veľký je ten, čo vie sám a včas odísť, malý ten, ktorého musia vyhnúť.

Pýtajme sa teda: Je v slovenskom národe len rozdielnosť názorov, alebo je tento národ už rozdelený? Akú úlohu zohrávajú pri rozdielnosti alebo rozdelení politické strany? Hrajú sa na demokraciu a v prospech svojich straníckych záujmov idú až tak ďaleko, že národ štiepia na niekoľko, prinajmenej na štyri koaličné a štyri opozičné štvrtiny. Obrazne povedané, z tých štvrtiek, (vcelku osmičiek) štiepia národ ako šindliari šindle, ktoré potom lacno predávajú a pokrývajú strechy na cudzích domoch, aj keď im do vlastného nášho slovenského spoločného domu zateká a preniká chlad. Pravdaže, obyvatelia z toho domu utekajú a pokúšajú sa dostať pod strechu cudzieho domu. Tam ich príjmu, ale len ako sluhov.

Rozdielnosť názorov týchto politických strán ich po voľbách delí na strany vládnucej koalície a na rozdelenú opozíciu. Počas dvoch volebných období sa u nás rozdielnosť politických strán

vyvinula tak, že najsilnejšia strana je izolovaná malými koalíčnými stranami, a tak dôležitá, ba až rozhodujúca časť voličov nemá svojich zástupcov vo vláde. To formuje našu politickú scénu a privádza ju do takého stavu, že tak vládnuce ako aj opozičné strany sa živočíšne nenávidia, ich vodcovia urobia všetko možné, všelijaké politické kotrmelce i spojenia a nečisté útoky dehonestujúce protivníka, a to len preto, aby sa jedni udržali pri moci a druhí, aby sa opäť k moci dostali.

Výsledok? Rozdelený, zdevastovaný národ bez budúcnosti. Obyvateľstvo tento boj denne pozoruje, vidí alebo počúva, najmä cíti na svojej životnej úrovni, v masmédiách, na úpadku všetkého národného. Určitý čas sa na tom boji zabáva, potom otravuje, až nakoniec prestáva mať o ich boj záujem, je apatické, prestáva si vážiť politikov, vyhýba sa voľbám. A strany si napriek tomu robia, čo chcú. Najmä vládnu väčšine, ktorá ich nevolila. Len nejaké vlastenecké skupinky, pár spisovateľov a patriotov sa schádza na schôdkach tak veľmi podobných ilegálnym, alebo na malých mítingoch ticho plače, roní slzy, básní o starej sláve a čerstvých krivdách páchaných na národe, lamentuje nad vyschýnaním národného povedomia a jeho pomalým odumieraním. Kým jedni vykrikujú, ako a prečo nám treba ísť do Európy, Európa pokojne, nenápadne, ale iste už k nám vkročila a ovládla nám ulice, umenie, obchod a premieňa nás na svoju podobu. Vidíme a cítime ju každú hodinu na každom kroku a mieste, Európa si už vzala všetky naše dôležité podniky, v podstate si vzala aj našu kultúru a cez ňu aj našu dušu, respektíve vytlačila ju do autu a na ce-

lom kultúrnym javisku hrá svoje hry vo svojej réžii, so svojimi hráčmi. Áno, to je podobenstvo aj pre politické javisko a politické hry réžie. A my namiesto pískania a plaču tlieskame, naše deti namiesto melodického spevu učia sa hekticky vykrikovať v cudzej reči, namiesto tanca chodiť na rukách a stáť na hlave. Ak predsa len aj tancovať, tak brušný tanec, chorý tanec svätého Víta. A pri tom ukazovať na obdiv ľudské tabu, svoje pupky, zadočky a predocky, vyplazené jazyky, súlož, mučenie a zabíjanie a strach, oheň a síru. Čo im ešte zostalo na ukázanie v budúcnosti?

Slovenské politické strany (ak všetky možno nazvať slovenskými) sa buď rafinovane (účelovo), zištne spájajú do koalícií a navzájom podozrievajú, najmä tie menšie (ktoré by vo vláde vlastne nemali byť), aby odstavili od vlády doteraz najsilnejšiu stranu HZDS najmä jej vodcu Vladimíra Mečiara. Významne sa na tom podieľali tzv. mimovládne organizácie a najmä jeden diplomat známej veľmoci. Zdá sa, že sa im to darí aj jeho zásluhou. Tejto o dve tretiny oslabenej strane hrozí vážna kríza. Je to len jej vec? To pochybujem. Spájanie politických strán je dočasné a niekedy pre voliča nepochopiteľné. Živočíšna vzájomná nenávisť politických strán je trvalá. Na tomto príklade jasne vidíme, čo je to rozdielnosť a rozdelenosť. Slovenský národ je politicky rozdelený, rozkúskovaný a tak medzi sebou politicky nekomunikuje/nediskutuje, nedíva sa na svojho politického protivníka, ale zazerá naň. Táto rozdelenosť poznačila priateľov, príbuzných i veriacich. Víťazia krasorečníci, hrošie kože, predavači národného majetku, ničitelia ornej pôdy, na ktorej stavajú „priemyselné

parky“ výdatne financované zo štátneho rozpočtu a dotované odpúšťaním daní zahraničným investorom.

Záver alebo vysvetlenie takejto politiky je ten, že Slovensku vládu, alebo sa s ním pohrávajú tí, čo ho nechceli ako samostatný štát.

Pravdaže, tento stav musí mať svoju základňu, z ktorej buď šartuje, alebo sa mu dostáva výdatnej pomoci od rôznych mimovládnych organizácií, nadácií všelijakých sektorov, inštitútov, konzultačných skupín, poradcov, vydavateľstiev, kníhkupectiev, denníkov, týždenníkov, fór, spoločností s.r.o. Na Slovensku je zhruba 21 a v zahraničí 17 takýchto vraj občianskych, v skutočnosti protinárodných deštruktívnych organizácií. Dobré platení „odborníci“ z týchto organizácií rozdelili našu spoločnosť na akceptovateľnú a neakceptovateľnú pre globálne zámery vládcov svetovej ekonomiky. Z týchto organizácií vychádzajú stále noví, vzdelaní a dobre platení, vyškolení mladí odborníci, organizátori zamatových, oranžových, naftou voňajúcich revolúcií, najmä v postkomunistických štátoch vo východnej Európe a strednej Ázii.

A čo je najhoršie na Slovensku (či v Slovensku), to je rozpad národne orientovaných strán. Tie nie sú len rozdielne, ale nepriateľsky rozdelené. Vinu na tom nesú rôzni „vodcovia“ a „vodkyne“, ktorým chýba inteligencia a úprimný národný cit, skutočné vlastenectvo, láska k národu a vodcovské politické schopnosti. Oni sú rozdrobení a zodpovední za katastrofálny stav národnej roztrieštenosti. Maďarská SMK si môže mädlieť dlane, že je silnejšia ako „slovenskí národníci“, a vytrvalo si lacno vydobýja nadpráva a pomadžuje úrodný

juh Slovenska. Ten, kto národ rozbil a rozbíja, patrí pred morálny súd národa. Isto iste sa dočká historického prekliatia.

Viem, že sú to príkre slová. Ale hriech spáchaný na národe a jeho štáte je neospravedlniteľný. Viem, že mi čo len trocha politicky mysliaci a národne a sociálne cítiaci občan môže vykričať to podobstvo o smietke v cudzom oku a brvne v mojom... Môže a ja to prijem. Ide o nás, slovenských spisovateľov. Kdeže je naše spisovateľské a národné svedomie? Kde? Rozdelené je a rozkradnuté, skryté, rozpredané, ba čo horšie zapredané v niekoľkých neschopných, neživotaschopných skupinkových trucorganizáciách a zahraničných nadáciách. To svedomie je vypáchnuté, jeho tvár nepekne, rozmazaná. Výsledok? Opäť zazeranie, podceňovanie tvorcu tvorcom alebo mefistovským kritikom nenávidiacim slovenskú kultúru, vyslovená neúcta a podceňovanie proslovenskej časti slovenských spisovateľov, samopasovanie sa na svetových a národne zápečníckych tvorcov a najmä na pár dobre si žijúcich, a „masu“ živoriacich spisovateľov. Ak Európa nepozná Slovensko a mýli si ho so Slovinskom, ako môže poznať slovenských spisovateľov, najmä, keď ich „vyvolení“ pred svetom zaznávajú, vymazávajú, dehonestujú. A nielen ich, aj samotnú slovenskú reč. Áno, až tak ďaleko zašli!

Spomeňme si, čo svetu spôsobilo rozdelenie kresťanstva. Takmer katastrofu! Za chyby Ríma pri obsadení Konštantínopolu križiakmi trpia všetci kresťania nielen rozdielnosťou, ale aj rozdelenosťou. Chudák ekumenizmus!

Ako príklad rozdielnosti a neprípustnosti rozdelenia je náš spisovný jazyk. A nielen náš. Koľko máme rozdielných dialektov a predsa jeden spisovaný jazyk. Predstavme si, že by si Slováci alebo obyvatelia Slovenska, hovoriaci slovenskými dialektmi uzákonili tri slovenské spisovné jazyky, dialekty: západoslovenský (bez mäkčeňov), stredoslovenský (s mäkčeňom, dlžňom a koncovkou ou - bou) a východoslovenský (bez dlžňa). A tie by ešte mali svoje dialekty. Bolo by po slovenskom národe. To, že máme jeden spisovný jazyk, nás robí národom, množstvo krásnych dialektov nás robí boháčmi vlastniami obrovské slovné zásoby a kultúrne bohatstvo. To sú zlaté šperky a brilianty, ktorými neustále dopĺňujeme a vyzdobujeme národnú jazykovú sobášnu partu, spisovnú slovenčinu, ktorá je slovenskou duchovnou kráľovskou korunou. Veď pomaly okrem slovenského spisovného jazyka nemáme nič. Ale pozor! Práve naň sa tak drasticky útočí, že mu pod návalom cudzích slov a okliešťovaním hrozí zánik. To jest zánik Slovákov ako národa.

Čo sa týka majetku, bohatstva obyvateľov Zeme, nebojme sa povedať, že režim nastolený krvavou revolúciou, ktorý zaviedol, resp. pokúšal sa zaviesť jednotu vlastníctva „vsjo rovno“ bez rozdielnosti (moje, tvoje, jeho, naše) sám od seba, alebo pod tlakom iného režimu, vyznávajúceho božstvo MOJE, jednoducho padol. A v budúcnosti padne zas ten režim, ktorý sa s bohatstvom nechce deliť s chudobnými.

Spomeňme si na režim, ideológiu štátu, ktorú hlásal hitlerovský nacistický nacionalizmus, ktorý neuznával rovnosť národov v roz-

dielnosti, ale hlásal a surovo presadzoval svoju nemeckú nadradenosť jednej rasy (Übermensch), čím sa vyradil z jednotnej rodiny národov, t. j. z ľudstva. A padol. Nevládal byť jedným z mnohých.

Nie všetky národy sa zmierili aj s tým, že na svete má dominovať jeden jazyk. V obchode a diplomacii možno. Ale v kultúre, literatúre, náboženstve rozhodne nie. Tu vari najočividnejšie a najlogickejšie platí zásada rozdielnosti a po nej jednoty.

Všetky národy najvýstižnejšie a najkrajšie, najzrozumiteľnejšie vedia povedať, čo je pre človeka pravda, dobro, krása a viera vo svojom jazyku. Spájanie nechajme na prirodzený vývin. Tak ako sa jazyky rozdelili, tak sa budú aj spájať. Násilné zbližovanie odoženie ľudstvo do džungle ľudských vzťahov.

Ladislav Ťažký

Zo životopisu Ladislava Ťažkého

Spisovateľ Ladislav Ťažký sa narodil 19. septembra 1924 v Čiernom Balogu. Po skončení ľudovej školy pracoval ako lesný robotník, študoval kartografiu, po vypuknutí druhej svetovej vojny narukoval na východný front, bol v zajatí. Po skončení vojny pracoval ako kreslič aj ako sociálny referent.

V rokoch 1948-52 študoval na Vysokej škole hospodárskych a politických vied v Prahe, kde bol aj ašpirantom Inštitútu spoločenských vied. Koncom šesťdesiatych rokov pôsobil ako novinár v redakcii Smeny.

V období tzv. normalizácie nesmel publikovať. V rokoch 1973-1979 bol zamestnancom Ústredia ľudovej umeleckej výroby. V ďalších rokoch sa venoval literárnej tvorbe.

V roku 1990 po vzniku Spolku slovenských spisovateľov sa stal čestným predsedom tejto organizácie. Bol aj členom výboru Matice slovenskej.

Knižné prvotiny vydal v roku 1962 pod názvom „Vojenský zbeh“ a „Host majstra čerta“.

Novelu „Dunajské hroby“ a román „Amenmária. Samí dobrí vojaci“ vydáva v roku 1964.

O rok neskôr vychádza jeho trojnovela „Křdeľ divých Adamov“.

V roku 1965 vydáva román „Pivnica plná vlkov“.

Knihu piatich noviel „Pochoval som ho nahého“ vydáva v roku 1970.

V roku 1979 vychádza román „Evanjelium čatára Matúša“.

Ďalšie knižné práce Ladislava Ťažkého vychádzali nasledovne:

1983 - „Márie a Magdalény“ (poviedky)

- „Jánošíkova slzy“ (poviedky)

1985 - „Aj v nebi je lúka“ (román)

1988 - „Pred potopou“ (román)

-
- 1990 - „Smrť obchádza štadióny“ (román)
1991 - „Kto zabil Ábela?“ (detektívny román)
- „Fantastická Faidra“ (novela)
1992 - „Dvanásť zlatých monarchov“ (román)
1993 - „Maršalova dcéra“ (román)
1996 - „Testament svedomia“ (rozhovor)
1997 - „Zjavenie Sabiny“ (román)
- „Očami pútnika“ (cestopisné eseje)
- „Literárne vrásky“ (historické eseje)
- „Žime s citom v kráse“ (eseje)
- „Zastavte paľbu! Prosím...“ (publicistika)
1998 - „Vystúpila z obrazu“
- „Ludia nie sú anjeli“ (eseje)
1999 - „Útek z Neresnice“ (román)
2000 - „Krásna zlatá beštia“ (román)
2001 - „Amor anti Moloch“ (eseje)
2002 - „Slzy neplačú“ (román)
2004 - „V kráľovstve zelenej bohyně“ (výňatky z kníh a štúdia)

Divadelnú hru „Hriešnica žaluje tmu“ napísal v roku 1966. Je autorom literárnych predlôh k filmom „V páse zlomená“ (1967), „Zbehovia a pútnici“ (1968), „Dominika“ (1968) a k televíznej inscenácii „Mŕtvy výtah“.

Ladislav Ťažký žije v Bratislave.

Fotografie

Na stranách 2, 7, 15, 23, 33, 39, 45, 51, 59, 67: slávnostná inaugurácia Ladislava Ťažkého, aula UKF v Nitre 20. októbra 2005 (foto: Ľubomír Balko)

Na strane 63: Ladislav Ťažký a kardinál Ján Chryzostom Korec v Topoľčiankach 16. júla 1994

Na strane 69: Ladislav Ťažký ako desiatnik slovenskej armády v roku 1942

Na strane 73: vedecký seminár o diela Ladislava Ťažkého na VŠPg v Nitre 16. marca 1994, medzi účastníkmi Ema Krošláková, Svetoslav Veigel, Peter Andruška, Jana Borgulová, Kristína Krnová, Ivan Sulík, Jozef Melicher, Andrej Chudoba, Ján Kopál, Viliam Obert, Ladislav Ťažký, Andrej Červeňák, Andrej Zábredský, Pavol Hudík a ďalší (foto: Kolo-man Zúrik)

Ladislav Ťažký a Peter Andruška na ustanovujúcom členskom zhromaždení Spolku slovenských spisovateľov 18. januára 1990 v Bratislave (foto: Pavel Kastl)

Na strane 79: Ladislav Ťažký (vpravo) v rovnošate dôstojníka hurbanovského slovenského povstaleckého vojska, rok 1998 (foto: Peter Dovina), Jaroslav Rezník a Ladislav Ťažký na besede v bratislavskom Dome knihy, rok 2004 (foto: Peter Procházka)

Na strane 95: Ladislav Ťažký s manželkou Annou

Ladislav Ťažký

Spisovateľ, tvorba a čnosť

Vydala Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Zostavil a redigoval doc. PaedDr. Petrér Andruška, PhD.

Technická redaktorka Tatiana Palkovičová

Fotografie Bc. Ľubomír Balko, súkromný archív Ladislava Ťažkého

Vydanie prvé

Rok vydania 2006

Strán 100

Tlač Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov

ISBN 80-8050-939-5

EAN 9788080509392

ISBN 80-8050-939-5